

Postavenie prezidenta vo francúzskom poloprezidentskom systéme

Michal Drobec

Abstract

By existence of classical parliamentary and presidential system of government, we can find many different political systems, all around the world, which we can not class into none of these previous categories. Semi-presidential system is one of such political systems. Many countries decided for semi-presidential system, but semi-presidential system of the fifth French republic is presented as a model of semi-presidential regime.

My thesis describe this semi-presidential regime of the fifth French republic. I aim especially to head of state position within this kind of political system. In my paper is specified in detail the process of presidential election, term of presidential mandate, powers of president, his criminal and political responsibility and his residence. I deal with conditions leading to creation of this system too. At the end of my paper I try to answer to question related with point of presidential status and to question which title is the right one for today's version of French semi-presidential system. Is time to birth of new - sixth French republic or have the fifth republic still long, stable and fortunate future?

Keywords: fourth French republic, fifth French republic, semi-presidential system, the Constitution of fifth French republic, status of president, presidential election, presidential mandate, powers of president, presidential responsibility, point of presidential function, sixth republic

Úvod:

Francúzsko je jednou z krajín, ktoré sa môžu pýšiť dlhou a bohatou históriou. Práve táto krása a jedinečnosť Francúzska pramení hlavne z týchto období, ktoré sa pre nás zdajú byť už takmer zabudnuté a spadajú do kategórie etáp dávno minulých. Francúzsko malo pre európsky priestor vždy nezastupiteľnú úlohu. V minulosti malo pozíciu akéhosi zástupcu európskych krajín a spolu s inými rovnako významnými krajinami hralo prím vo svetovom dianí. Vybuodovalo si pevné a stále miesto v najvyšších sférach väčšiny oblastí týkajúcich sa každodenného, ale i určitým spôsobom mimoriadneho, priebehu spoločenského života. Tento získaný kredit predurčoval všetky jeho zriadenia do významných pozícií a posunul Francúzsko do roly akejsi „prvej dámy“ Európy. Jeho vplyv sa postupne rozšíril aj za hranice „starého kontinentu“ a zasiahol všetky oblasti sveta. Francúzsko bolo kolískou mnohých,

často prevratných a revolučných, ideológií, myšlienkových smerov, názorových hnutí a filozofických úvah. Nové učenia formovali francúzsku kultúru, ktorá prostredníctvom významných učencov, maliarov, spisovateľov, ale i umelcov iných smerov, taktiež prekračovala hranice kontinentov a rýchlo sa šírila po celej Zemi. Nezmazateľnú stopu zanechalo Francúzsko aj v oblasti politiky. Politiky, ktorá či už vo svojom najširšom zmysle slova, zahrňujúcom problematiku medzinárodných vzťahov, zblížovala a rozdeľovala národy a ich politické štruktúry a túto úlohu zohráva dodnes, ale i v užšom zmysle slova, reprezentujúcom každodenný výkon funkcií a rozhodnutí spojených s riadením a spravovaním štátu a spoločnosti.

Francúzska štátnosť siaha hlboko do minulosti. Dnešný systém je výsledkom dlhodobých sporov, zmien a neprestajného procesu hľadania toho najlepšieho systému, zaisťujúceho pre občanov a všetkých obyvateľov stabilitu a rozvoj, ktoré boli v priebehu predošlých francúzskych systémov mnohokrát vážne narúšané a brzdené. Francúzsko vystriedalo niekoľko politických zriadení. Vývoj dospel až do dnešnej podoby francúzskeho politického systému, ktorý je svojou postatou a postupnými premenami svetovo jedinečným. Pre súčasný politický systém Francúzskej republiky sa používa názov odvodený od jej poradía, a teda piata Francúzska republika. Originalita politického systému piatej Francúzskej republiky je zakotvená v ústave, ktorá na prvé miesto v rade ústavných inštitúcií zaradila pred ostatné práve prezidenta. Vyzbrojila ho silnými právomocami, ktoré ho robia najvýznamnejším prvkom systému.

Skutočnosťami, ktoré ma priviedli k rozhodnutiu pre túto tému, a viedli ma k jej vypracovaniu, sú hlavne záujem o nie celkom tradičné formy správy štátu a dodnes pokračujúce analýzy a rozborov systému piatej Francúzskej republiky, ako i nekončiace dohady, zvažovanie a vymýšľanie nových pojmov a pomenovaní, ktoré by čo najvýstižnejšie takýto druh politického systému charakterizovali. V práci som priblížil podmienky a situáciu, v ktorej sa začal formovať dnešný systém, problémy, ktoré podnietili zánik predchádzajúceho systému štvrtej republiky a vytvorenie republiky piatej. Neoddeliteľnou súčasťou tohto procesu je aj fakt, že do vývoja výrazne prispela aj osoba, pre ktorú sa systém označuje, ako de Gaullov alebo systém jemu „šitý na mieru“. Generál de Gaulle sa stal tvorcom a je vnímaný ako určitý symbol nového systému. V práci som opísal a pomerne podrobne rozobral ústavné vymedzenie postu prezidenta Francúzskej republiky, pričom som bral ohľad najmä na jeho postavenie z pohľadu právomocí. V poslednej časti mojej práce som načrtol otázku zmyslu hlavy štátu v dnešnej konkrétnej podobe systému, a na základe publikácií autorov podrobnejšie sa zaoberajúcich fungovaním tejto nezvyčajnej vládnej formy som sa

pokúsil odpovedať na otázku ďalšieho trvania súčasnej podoby systému a možnosť jej prípadnej zmeny.

Štvrtá Francúzska republika:

Francúzsko vždy patrilo medzi najvýznamnejšie svetové veľmoci. Malo výrazný dosah na vývoj ľudskej spoločnosti a všetkých jej odvetví. Jednou z nich, do ktorej Francúzsko nezmazateľne vrylo svoju pečať, je nepochybne oblasť politiky. Francúzsko dodnes prešlo v tejto oblasti dlhým a zložitým vývojom. „Má skúsenosti s demokraciou, autokraciou, monarchiami, republikami, vojenskou slávou aj potupou a najmä s permanentne zložitými politickými vzťahmi.“¹ Hádám žiadna iná krajina nevystriedala toľko politických systémov a zriadení ako práve Francúzsko. Ved' len za posledné dve storočia zažilo Francúzsko desať politických revolúcií, z ktorých každá znamenala zmenu pôvodného režimu na nový. Tak Francúzsko počas tohto obdobia vystriedalo desať rôznych režimov: dve cisárstva, tri kráľovstvá a päť republík.² Vo Francúzsku sa republiky číslujú.³ Pre dnešný politický systém Francúzska sa používa názov piata republika.

Piata republika vznikla 4. októbra v roku 1958.⁴ Jej vyhlásením zanikla predchádzajúca štvrtá republika. Dodnes sa vedú diskusie, ktorých predmetom je samotná existencia štvrtej republiky. Po skončení vojny sa obnovila Francúzska republika, ale uplatňovala sa i taká interpretácia, podľa ktorej republika nikdy nezanikla. Počas vojny sa Slobodné Francúzsko snažilo presadzovať názor, že vichistický režim je neplatný. Generál de Gaulle dokonca odmietol 25. augusta 1944 na parížskej radnici vyhlásiť republiku z dôvodu, že nikdy neprestala existovať a stelesňovali ju jednotlivé organizačné formy Slobodného Francúzska.⁵ Ako uvádza Michel Perottino, z toho vyplýva istá neistota, keďže republika síce nezanikla, ale tretia republika to tiež nebola.⁶ Napriek tomu je štvrtá republika vnímaná ako krátky a nie veľmi úspešný systém. Michel Perottino ako hlavné dôvody uvádza hektický zrod nového režimu, snahu odstrániť nedostatky tretej republiky a zamiesť stopy po vichistickom režime, ktoré boli navyše komplikované ťažkými ekonomickými problémami (najmä kvôli

---

¹ Tóth, R. (2006): *Chuť moci vo svete*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. 161.

² Tamtiež, s. 161.

³ Prvá republika (1792 - 1804), druhá republika (1848 - 1852), tretia republika (1870 – 1940), štvrtá republika (1947 - 1958), piata republika (1958 - dodnes).

⁴ Kol. autorov (1988): *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, s. 628.

⁵ Perottino, M. (2005): *Francouzský politický systém*. Praha, SLON, s. 51.

⁶ Tamtiež, s. 51.

dôsledkom vojny na veľkej časti územia – železnice, prístavy a podobne boli vo väčšine prípadov úplne nepoužiteľné, dlhú dobu po vojne ešte platili lístky a tak ďalej).⁷

Vnútropolitické problémy štvrtej republiky:

I keď štvrtá republika síce dokázala naštartovať obnovu povojnového Francúzska a urobila prvé kroky k zjednoteniu Európy, jej slabunami ale boli vnútropolitické spory a nedostatky. Išlo hlavne o závažné parlamentné nesváry, úpadok výkonnej moci a prevaha parlamentu, a z toho vyplývajúca vládna nestabilita. Vlády sa rýchlo menili. Rastislav Tóth túto situáciu opisuje vo svojej publikácii ako medzistranícku nenávisť, ktorá sa prejavovala neschopnosťou riešiť spoločenské problémy, ba dokonca snahou odstaviť dlhodobjšie fungujúcu vládu. Niektoré vlády mali životnosť len pár dní, čo síce stačilo na zápis do análov, ale nie na vykonanie niečoho užitočného pre občanov. Ako ďalšie dôvody neschopnosti systému štvrtej republiky uvádza profesor Tóth skutočnosti ako rýchly úpadok hospodárstva, klesanie medzinárodnej prestíže, a fakt, že krajine hrozil štátny prevrat a občianska vojna.⁸ Situácia bola skutočne nestabilná a veľmi chaotická. Počas dvanásťročnej existencie systému štvrtej republiky došlo k devätnástim zmenám vlády. Z toho vyplýva, že po prepočítaní pripadá na jednu vládu priemerná životnosť asi len sedem mesiacov.⁹

Zracionalizovaný parlamentarizmus:

Systém existujúci počas doby štvrtej republiky je označovaný ako zracionalizovaný parlamentarizmus. Ide o zaručenie stability pre vládu, ak by ju nezabezpečoval volebný alebo stranícky systém.¹⁰ Najvýraznejšie sa zracionalizovaný parlamentarizmus prejavoval v postavení predsedu vlády. Novo menovaný predseda vlády musel najskôr získať dôveru Národného zhromaždenia, a až potom mohol podať návrh prezidentovi na vymenovanie ministrov. Tak sa už vopred malo zaručiť, že predseda vlády bude mať dostatočnú podporu väčšiny, ktorá ho bude podporovať, a rovnako bude teda podporovať aj ním zostavenú vládu. V praxi sa ale uplatňoval iný systém, ktorý bol podstatou oslabenia výkonnej moci, najmä pozície predsedu vlády. Navrhovaný predseda vlády tak musel, v rozpore s tým čo bolo

---

⁷ Tamtiež, s. 51.

⁸ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 168.

⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 61.

¹⁰ Zracionalizovaný parlamentarizmus je označenie parlamentného režimu, v ktorom sú upresnené právne pravidlá, ktoré v daných podmienkach zaručujú existenciu vládnej stability a autority, a to i v prípade, kedy by existovala iba slabá parlamentná väčšina.

uvedené v ústave, prejsť procesom vyslovenia dôvery dvakrát. Prvýkrát sám, pre potvrdenie prezidentovho návrhu. Ak získal dôveru, stal sa predsedom vlády, a po jej zostavení musel predstúpiť pred parlament znovu druhýkrát, ako predseda v jej čele.¹¹

Prevaha parlamentu:

Druhou príčinou vzniku vládnej nestability bola prevaha parlamentu. Parlament mal dve komory¹². Mal legislatívnu právomoc, ktorá bola vnímaná ako stelesnenie zvrchovanej moci. Medzi jeho právomoci patrila aj voľba prezidenta. Parlament zasadal trvalo a nemohol byť akýmkoľvek spôsobom kontrolovaný. Takýto typ systému získal vo Francúzsku označenie ako prezlečený jednokomorový systém, pretože reálnu moc malo v rukách Národné zhromaždenie.¹³ Rada republiky mala iba obmedzené konzultačné právomoci.¹⁴ Prevaha parlamentu sa prejavila i v oblasti právomocí prezidenta.¹⁵ Základom vládnej nestability však boli najmä spory politických strán. Perottino priamo uvádza skutočnosť, že štvrtá republika bola systémom s pomerne veľmi roztrieštenou politickou scénou.¹⁶ Zmenou volebného systému na pomerný, vznikala situácia, že sa do parlamentu dostali v hojnom počte poslanci znepriatelených politických prúdov,¹⁷ čo výrazne sťažovalo dosiahnutie politického konsenzu a vytvorenie stabilnej väčšiny v Národnom zhromaždení. Vlády tak nemohli reálne vládnuť a realizovať svoj program.¹⁸

Zahranícopolitické problémy štvrtej republiky:

Skutočnými dôvodmi pádu štvrtej republiky boli okrem vnútropolitických, ekonomických a sociálnych problémov, i problémy a neschopnosť vlád riešiť koloniálne otázky.¹⁹ Po vojne sa v kolóniách po celom svete objavujú snahy o oslobodenie kolónií spod nadvlády koloniálnych ríš. Marc Ferro ako hlavné príčiny vzniku danej situácie uvádza, že koniec kolonizácie nastal v dôsledku boja podmaneného a porazeného obyvateľstva za oslobodenie,

---

¹¹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 61.

¹² Prvá komora mala názov Národné zhromaždenie. Druhou komorou bola Rada republiky.

¹³ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 61.

¹⁴ Rada republiky mohla oznámiť svoje stanovisko k návrhom zákonov, ktoré neboli schválené Národným zhromaždením, v lehote dvoch mesiacov. Ak Národné zhromaždenie vyhlásilo naliehavosť návrhu, lehota na vyjadrenie sa skrátila na desať dní. Rada mohla podávať i doplňujúce návrhy zákonov, tie však Národné zhromaždenie nebolo povinné prijať, nemuselo ich ani zaradiť do svojho programu zasadnutia.

¹⁵ Prezident bol zbavený niektorých právomocí. Mal prevažne reprezentatívne funkcie. Vyhlasoval zákony a mohol požiadať o ich druhé čítanie.

¹⁶ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 61.

¹⁷ komunistov a gaullistov.

¹⁸ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 61.

¹⁹ Ferro, M. (2006): *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 336.

úpadku materských krajín, neschopných spravovať obrovský kapitál, ktorý nahromadili, ale i v dôsledku tlaku zvonku.²⁰ V prípade Francúzska sa koloniálne problémy týkali vojny vo Francúzskej Indočíne a hlavne na severe Afriky, najmä v Alžírsku.

Nálady a snahy o samostatnosť krajín juhovýchodnej Ázie sa v najväčšej miere dostávajú do popredia v roku 1945. Hlavnú zásluhu na tom mala expanzívna politika Japonska. 9. marca 1945 požiadalo Japonsko francúzske vojská vo Vietname o kapituláciu.²¹ Po jej odmietnutí vyhlásili Japonci nezávislosť Vietnamu. Následne na to reagovali rovnako i kráľi Laosu a Kambodže, ktorí tiež vyhlásili nezávislosť. Stúpecami nezávislosti bola i novo vzniknutá skupina pod vedením Ho Či Mina. Skutočnú vojnu znamenalo až napadnutie a povraždenie 40 Francúzov v decembri roku 1946 v Hanoji. Francúzske jednotky sa vylodili v Saigone.²² Aby zabránili Francúzi podporovaniu nezávislosti zo strany Číny, v ktorej bol od roku 1949 pri moci Mao Ce Tung, vylodili sa ďalšie jednotky v Hanoji. Mali obsadiť hranice s Čínou a predísť tak dovozu zbraní. Boj o hranice sa pre Francúzov skončil katastrofou. Následne začali strácať čoraz väčšie oblasti severu. K tomu sa pridali aj demonštrácie, protesty a verejné odsudzovanie tejto „Špinavej vojny“ v materskom Francúzsku.²³ Francúzske jednotky neboli naďalej schopné vzdorovať silám bojujúcim za nezávislosť. Začiatkom konca bola porážka francúzskych vojsk pri meste Dien Bien Phu v máji roku 1954. Preto sa po podpísaní prímeria v Tonkine v júli toho istého roku snažili získať na svoju stranu Spojené štáty tvrdeniami, že rovnako ako Spojené štáty²⁴, i Francúzi bojujú vo Vietname proti komunizmu. O osude Indočíny sa rokovalo na Ženevskej konferencii. Francúzsko uzavrelo dohodu, podľa ktorej sa sedemnásť ročná rovnobežka stala provizórnou demarkačnou líniou a Vietnam sa rozdelil na Severný a Južný. Tým sa Severný Vietnam stal nezávislým a v máji nasledujúceho roku krajinu opustili posledné francúzske sily.²⁵ Ale ani táto dohoda neznamenala pokoj a konečné riešenie. Severný Vietnam si začal robiť nároky i na južnú časť polostrova, a tak sa do sporu zapojili Spojené štáty. Tým Francúzsko definitívne stratilo svoj vplyv a začalo sa sústreďovať na ďalší koloniálny problém, ktorým bola severná Afrika.

Druhým koloniálnym problémom, ktorý najvýznamnejšou mierou prispel k pádu systému štvrtej republiky boli nacionalistické požiadavky troch severoafrických štátov, ktoré

---

²⁰ Tamtiež, s. 336.

²¹ Tamtiež, s. 337.

²² Tamtiež, s. 338.

²³ Tamtiež, s. 339.

²⁴ Spojené štáty viedli od roku 1950 vojnu na Kórejskom polostrove. Vojna sa skončila v roku 1953. Spojené štáty sa vo vojne angažovali z dôvodu taktiky zadržovania komunizmu.

²⁵ Tamtiež, s. 635.

tvoria územie takzvaného Maghrebu.²⁶ Prvou krajinou, ktorá predložila svoje požiadavky, bolo Tunisko. V roku 1950 požadoval Habíb Burgíba²⁷ obnovenie tuniskej exekutívy a zvolanie Ústavodarného zhromaždenia, ktoré vzíde zo všeobecných volieb. Väčšiu autonómiu požadoval i marocký sultán.²⁸ Francúzi na tieto snahy reagovali okamžitým uväznením iniciátorov, a v oboch krajinách sa snažili robiť všetko možné, aby tento vývoj spomalili. Ich taktika spočívala buď v overovaní, či sú dodržiavané výsady protektorského národa a či ich neoslabujú nejaké inovácie, alebo v diskreditácií a oslabovaní panovníkov v Maroku a zmiešanej vlády v Tunisku.²⁹ Kríza ale na seba nenechala dlho čakať a v dôsledku podobnej súhry udalostí onedlho prepukla v oboch krajinách. V Maroku rovnako ako v Tunisku po vojne plynuli roky, a nebola zahájená žiadna významnejšia reforma. V nacionalistických kruhoch tak neustále narastala netrzeplivosť. Súčasne s tým však v materskej krajine, po prevažne socialisticko – kresťanských vládach z rokov 1947 – 1950, ktoré boli schopné aspoň slovne zahájiť reformy, nastupujú vládne zoskupenia, ktoré svoju politiku smerujú skôr doprava.³⁰ Tuniskí nacionalisti odmietli dlhšie čakať a vyhlásili právo tuniského národa na to, aby dýchal slobodný vzduch a onedlho požadovali úplnú voľnosť v otázke suverenity. Paríž reagoval pripustením, že by mohol byť stanovený kalendár reforiem, ktoré by viedli k autonómii. Nacionalistické skupiny usilujúce sa o samostatnosť sa s takýmto príslubom neuspokojili a kríza sa neskončila, práve naopak, vystupňovala sa i vďaka Národnému zhromaždeniu, ktoré osemkrát odmietlo zaradiť Tunisko do programu rokovania.³¹ V Tunisku aj v Maroku prerástla situácia k násilným akciám, čistkám a masovým demonštráciám. Rozmáhal sa terorizmus a partizánske akcie. Posun a ukľudnenie situácie priniesla až zmena vlády v materskom Francúzsku v roku 1954. Premiérom sa stal Pierre Mendès France, ktorý hneď po uzavretí ženevských dohôd prišiel do Tuniska a oznámil, že Francúzsko uznáva vnútornú autonómiu Tuniska, avšak výslovne odmieta pripustiť nezávislosť.³² Marc Ferro však ďalej dodáva, že už vtedy všetci cítili, že nezávislosť je neďaleko, pretože Maroko na tejto ceste Tunisko predbehlo a medzitým navyše naplno prepuklo ďalšie povstanie v Alžírsku. Francúzsku sa nedarilo dostať situáciu v Tunisku pod

---

²⁶ Maghreb – región severnej Afriky zahŕňajúci územie dnešného Tuniska, Alžírsku a Maroka. Niektorí autori zahŕňajú do tohoto pojmu i územie štátov Západná Sahara, Mauritánia a Líbya.

²⁷ Habíb Burgíba – tuniský politik, zakladateľ strany Nový Destúr. Najvýznamnejší predstaviteľ tuniského hnutia za nezávislosť.

²⁸ Tamtiež, s. 339.

²⁹ Tamtiež, s. 339-340.

³⁰ Tamtiež, s. 340-341.

³¹ Tamtiež, s. 341.

³² Tamtiež, s. 341.

kontrolu. Po niekoľkých ďalších vyjednávaniach a dohodách sa nakoniec rozhodlo Tunisku ustúpiť, a po podpísaní dohody sa Tunisko 20. marca 1956 stalo nezávislým.³³

O niečo kratšie trvalo uznanie nezávislosti v Maroku. Marocký sultán odmietol plán čiastočnej suverenity a požadoval, aby sa radšej aplikovala zmluva o protektoráte. Francúzsko nesúhlasilo a sultán tak bol medzitým zosadený a nahradený novým.³⁴ Obrat prišiel v roku 1952, keď s podporou Arabskej ligy súhlasili Spojené štáty so zaradením otázky budúceho štatútu Maroka do programu rokovania Organizácie Spojených národov.³⁵ To bol impulz, ktorý Francúzsko už nemohlo ignorovať. Navyše nadšenie marockého ľudu bolo dôkazom, že akékoľvek odklady vyhlásenia nezávislosti sú nemožné. Tak Francúzsko muselo urýchliť nevyhnutné, lebo zamestnané hrou o moc, ktorú v Maroku rozohralo, si nevšimlo, že Organizácia Spojených národov podporuje cestu národov k nezávislosti.³⁶ Tak Francúzsko 2. marca 1956³⁷ uznalo i nezávislosť Maroka.³⁸

Poslednou, a najzávažnejšou príčinou, ktorá priamo podnietila rozklad systému, a následný zánik a pretvorenie štvrtej republiky na nový systém, bola alžírka kríza. Práve Alžírsko bolo pre Francúzsko najzaujímavejšou oblasťou Maghrebu, pretože na rozdiel od Tuniska alebo Maroka bolo Alžírsko uznávané ako priama súčasť Francúzska a jeho územie tvorilo tri departementy. Alžírka kríza sa začala alžírskym povstaním. Povstanie vypuklo 1. novembra 1954.³⁹ Niekedy sa novembrové udalosti uvádzajú inými názvami. Namiesto pojmu povstanie sa používajú označenia alžírka oslobodenecká vojna, a najmä vo Francúzsku sa zaužívalo označenie - operácie na udržiavanie poriadku, ktoré je prevzaté z interpretácie udalostí z obdobia ich priebehu.⁴⁰ Nespokojnosť, ktorá viedla k vypuknutiu povstania pramenila hlavne z vylúčenia Alžírčanov na politickom riadení, falšovania volieb, časté zmeny guvernérov, ktorý sa menili takmer s každou novou vládou v materskom Francúzsku, a nesplnené sľuby uskutočnenia reforiem.⁴¹ Reprezentantom nacionalistických snáh Alžírčanov bola Fronta národného oslobodenia, a hlavne jej súčasť, ozbrojená zložka –

---

³³ Walk towards independence. On: <http://www.tunisia.com/Tunisia/Culture/Tunisian-History/The-Contemporary-Period> (10. 4. 2008).

³⁴ Muhammad V. bol nahradený Mulajom Ben Arafom.

³⁵ Spojené štáty síce sľúbili marockému sultánovi podporu, ale v roku 1951 im Francúzsko v rámci studenej vojny poskytlo vojenské základne v Maroku, čím sa Spojené štáty zaviazali Francúzsku, že nebudú podporovať snahy Maročanov o nezávislosť. Preto síce s návrhom na prejednanie marockej otázky síce súhlasili, ale hlasovania sa zdržali.

³⁶ tamtiež, s. 342.

³⁷ Od začiatku krízy v roku 1950 sa do uznania nezávislosti v roku 1956 vo Francúzsku vystriedalo dvanásť vlád.

³⁸ tamtiež, s. 635.

³⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 67.

⁴⁰ Tamtiež, s. 67.

⁴¹ Ferro: *Dějiny Francie*, s. 343-344.

Armáda národno-oslobodeneckého hnutia.⁴² Represie a teror sa rozšíril na celé územie Alžírsku po uskutočnení iniciatív vtedajšieho guvernéra Soustella, akými boli likvidácie chudobných štvrtí, volebné právo pre ženy, pozemková reforma...⁴³ Na tieto akcie odpovedala Fronta národného oslobodenia tým, že trestá terorom alebo smrťou každého Araba, ktorý by využil takéto opatrenia. Ďalšia zmena vlády vo Francúzsku znamenala ďalšiu zmenu guvernéra na začiatku roka 1956.⁴⁴ Nahradenie Soustella generálom Catrouxom vyvolá vlnu odporu i medzi francúzskymi osadníkmi. To znamenalo, že Paríž nedokáže krízu riešiť politickou cestou, čo prispelo k rozhodnutiu použitia armády na ukončenie teroru. Boje pokračovali až do roku 1958. Na jednej strane sa zdá, že vytlačením Fronty národného oslobodenia do Tuniska sa povstanie skončilo a nastal poriadok, na strane druhej však Fronta disponovala modernou armádou a bola takmer plne medzinárodne uznaná. Internacionalizácia problému takto výrazne sťažovala uskutočňovanie vojenských akcií. V Paríži medzitým prepukla vážna politická kríza. Vyplývala zo zmeny vlády, manifestácií v Alžírsku, v ktorom je na 13. mája vyhlásený generálny štrajk a zo žiadostí armády o možnosť zničenia centra Fronty v Tunisku.⁴⁵ V Paríži medzitým vznikajú podmienky, v ktorých si väčšina začína uvedomovať, že jediný, kto dokáže vyriešiť vzniknutú situáciu je generál de Gaulle⁴⁶.

Návrat generála de Gaulla na politickú scénu:

V máji 1958 mal byť v Paríži zostavením vlády poverený Pierre Pflimlin, politik, o ktorom sa predpokladalo, že je stúpencom ukončenia bojov a odchodu Francúzska z Alžírsku.⁴⁷ V Alžírsku ale stúpenci francúzskeho Alžírsku obsadili budovu generálnej vlády, zvolili Výbor verejného blaha⁴⁸ a do čela bol postavený generál Massu, ktorý disponoval všetkými vojenskými a civilnými právomocami v Alžírsku. Ten ihneď poslal do Paríža telegram, že v Paríži žiada o zostavenie vlády verejného blaha, ktorá je ako jediná schopná udržať Alžírsko ako súčasť Francúzska.⁴⁹ Poslanci jeho žiadosť odmietli a do čela vlády vymenovali podľa

---

⁴² Tamtiež, s. 342.

⁴³ Tamtiež, s. 344.

⁴⁴ Tamtiež, s. 345.

⁴⁵ Tamtiež, s. 350.

⁴⁶ Charles de Gaulle – celým menom Charles André Joseph Marie de Gaulle (1890-1970). Francúzsky vojak, generál a politik. Bol vodcom oslobodeneckých francúzskych síl počas druhej svetovej vojny a tvorcom exilovej vlády tzv. Slobodného Francúzska v Londýne. V rokoch 1944 – 1946 stál na čele vlády provizórnej republiky. Do politického života sa vrátil v roku 1958, keď bol povolán na ukončenie krízy v Alžírsku a vytvorenie nového politického systému. Dňa 21. decembra 1958 bol zvolený za prvého prezidenta piatej francúzskej republiky. Post prezidenta republiky zastával až do roku 1969. Zomrel 9. novembra 1970.

⁴⁷ Perottino: *Francúzsky politický systém*, s. 67.

⁴⁸ Niekedy označovaný tiež ako Výbor pre verejné blaho.

⁴⁹ Tamtiež, s. 67-68.

predpokladov Pierra Pflimlina. Dňa 14. mája 1958 zaslal generál Massu novú výzvu, v ktorej uviedol, že výbor verejného blaha prosí generála de Gaulla, aby prerušil mlčanie k zostaveniu vlády verejného blaha. Generál de Gaulle ihneď na to prehlásil, že je pripravený prevziať právomoci republiky, ale odmieta prevziať moc od vzbúrencov v Alžírsku. I keď väčšina poslancov de Gaulla odmietala, z obavy, že dôjde k prevratu, 1. júna 1958 prezident René Coty oznámil, že sa rozhodol privolať „najslávnejšieho Francúza“, aby zostavil novú vládu. Pri hlasovaní o vymenovaní de Gaulla do jej čela hlasovalo 329 poslancov za a 224 proti, čím dostal de Gaulle na obdobie šiestich mesiacov plnú moc.⁵⁰ Tak sa ako 67 ročný vrátil opäť na politickú scénu a ústavným zákonom z 3. júna 1958 dostal právomoci, aby vytvoril lepší systém a navrhol novú ústavu.⁵¹ Tento zákon pozmenil článok 90 ústavy štvrtej republiky, čím bolo umožnené vytvorenie nového režimu.⁵² Za základ novej ústavy sa považoval de Gaullov prejav z Bayeux 16. júna 1946, v ktorom uviedol svoju predstavu a náčrt budúcej ústavy. Nová ústava mala reprezentovať princíp národnej suverenity a rozdelenia právomocí, ktorý podľa de Gaulla zaisťovalo hlavne oddelenie výkonnej moci od legislatívy a obnovenie authority štátu. Práve v parlamente a v politických stranách videl de Gaulle najväčšie zlo a pôvod nestability štvrtej republiky. Michel Perottino píše, že na to bolo potrebné zaistiť vládnu stabilitu a dať prezidentovi republiky rozhodovaciu právomoc, teda že prezident sa mal stať arbitrom nad stranami. Z tohto prístupu vyplýva nutnosť prezidenta so silnými právomocami, najmä s právomocou rozpustiť dolnú komoru, a prezidenta, ktorý má možnosť zasiahnuť v dobe ohrozenia vlasti.⁵³ Predbežný návrh ústavy z Bayeux bol v roku 1958 doplnený o návrhy iných významných politikov a odborníkov, ktorí tvorili skupinu pracujúcu na vytvorení novej ústavy. Navrhnuť novú ústavu dostala za úlohu vláda, pričom všetky uznesenia parlamentu boli zrušené a akákoľvek snaha o kontrolu alebo spoluúčasť na prípravných prácach sa poslancom a senátorom – až na jednu výnimku nepodarilo splniť. Tá sa týkala takzvaného Ústavného konzultatívneho výboru tvoreného z dvoch tretín poslancami a senátormi.⁵⁴ Vedúcim skupiny bol Michel Debré⁵⁵, ďalšími členmi boli právnik René

---

⁵⁰ Tamtiež, s. 68.

⁵¹ Tamtiež, s. 68.

⁵² Tamtiež, s. 70.

⁵³ Tamtiež, s. 72-73.

⁵⁴ Tamtiež, s. 70.

⁵⁵ Michel Debré (1912-1996) – francúzsky právnik a politik. Spolu s de Gaullom býva označovaný za otca ústavy piatej republiky. V roku 1935 bol členom Štátnej rady. Aktívne sa zapájal do odboja a po oslobodení bol vymenovaný za prefekta. V roku 1945 založil školu École nationale de l'administration. V rokoch 1948 – 1958 bol členom Rady Republiky. Ako zástanca francúzskeho Alžírsku aktívne vystupoval v prospech návratu de Gaulla. 10. januára 1959 ho Charles de Gaulle vymenoval za ministerského predsedu. Tak sa stal prvým premiérom piatej republiky. Post premiéra zastával do aprílu roku 1962. Neskôr sa stal ešte niekoľkokrát členom

Capitant⁵⁶ a bývalí predsedovia vlád štvrtej republiky Guy Mollet⁵⁷ a Pierre Pflimlin⁵⁸. Prvá schôdzka skupiny sa konala 12. júna 1958 a v nasledujúci deň o návrhu prvýkrát jednala i de Gaullova vláda.⁵⁹

Piata republika:

4. októbra 1958 predstavil de Gaulle novú ústavu verejnosti na Námestí republiky v Paríži.⁶⁰ Bolo to symbolicky v deň, keď bola v roku 1870 vyhlásená tretia republika. Nová ústava bola predložená občanom na schválenie v referende. To sa konalo 28. septembra 1958 a za predložený návrh ústavy a zmenu režimu sa pri volebnej účasti 85% vyjadrilo 79% voličov.⁶¹ Súčasťou ústavy bola i zmena volebného zákona. Voľby do Národného zhromaždenia sa konali v novembri 1958 a poslanci boli, na rozdiel od štvrtej republiky, volení dvojkolovým väčšinovým systémom. Za prvého prezidenta piatej republiky bol 21. decembra 1958 zvolený Charles de Gaulle. Oficiálne sa ujal funkcie 8. januára 1959 a 10. januára menoval za predsedu vlády Michela Debrého.⁶²

Tým začalo prvé obdobie novej, v poradí už piatej republiky, ktoré sa dá označiť ako vznik nového režimu, ale i nového poňatia vládneho systému. Tieto udalosti, ktoré značnou mierou ovplyvnili fungovanie inštitúcií piatej republiky sú dnes už pomerne dávnou minulosťou. Skutočnosťou ale zostáva, že počas piatej republiky sa v celej francúzskej spoločnosti udiali výrazné zmeny, ktoré nechali takzvanú de gaullovskú prax nenávratne v minulosti, pretože napriek tomu, že došlo k nastoleniu nového režimu, bol poznačený výnimočnosťou plynúcich z okolností vzniku a celého desaťročia vlády prezidenta de Gaulla.⁶³

---

vlády (1966-1968 – Minister hospodárstva a financií, 1968-1969 – Minister zahraničných vecí, 1969-1973 – Minister národnej obrany). Zomrel 2. augusta 1996.

⁵⁶ René Capitant (1901-1970) – celým menom René Marie Alphonse Charles Capitant. Francúzsky právnik. V roku 1941 sa stal profesorom práva na Alžírskych univerzite a po roku 1951 profesorom práva v Paríži. Bol spolutvorcom a poradcom v skupine odborníkov na prípravu ústavy piatej republiky. V rokoch 1968 – 1969 bol ministrom spravodlivosti. Zomrel 23. mája 1970.

⁵⁷ Guy Mollet (1905-1975) – francúzsky politik. Od roku 1946 do roku 1969 bol predsedom Francúzskej sekcie robotníckej internacionály (Section française de l'Internationale ouvrière, SFIO). V rokoch 1956 – 1957 bol premiérom. Zomrel 3. októbra 1975.

⁵⁸ Pierre Pflimlin (1907 -2000) – celým menom Pierre Eugène Jean Pflimlin. Francúzsky politik za Ľudové republikánska hnutie (Mouvement républicain populaire, MRP). Zastával mnoho ministerských postov a v roku 1958 bol premiérom. Od roku 1959 do roku 1983 bol starostom Štrasburgu. V rokoch 1984 až 1987 bol predsedom Európskeho parlamentu. Zomrel 27. júna 2000.

⁵⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 70.

⁶⁰ Tamtiež, s. 71.

⁶¹ Ferro: *Dějiny Francie*, s. 636.

⁶² Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 81,72.

⁶³ Tamtiež, s. 72.

Postavenie prezidenta vo francúzskom poloprezidentskom systéme:

Súčasný francúzsky politický systém je, čo do dĺžky trvania, od roku 1789 druhým najdlhším. Vznikol v roku 1958 a prekonal niekoľko závažných kríz bez toho, aby sa zrútil do nehybnosti alebo sa premenil na diktatúru, ako sa stalo pri mnohých predošlých režimoch. Modelovým príkladom takéhoto scenára je prípad prvej priamej voľby prezidenta v roku 1848 počas obdobia druhej Francúzskej republiky. 10. decembra 1848 bol za prezidenta zvolený Ľudovít Napoleon Bonaparte.⁶⁴ O štyri roky neskôr, teda v roku 1852, sa však Ľudovít Napoleon Bonaparte po necelých štyroch rokoch prezidentovania vyhlásil za cisára s menom Napoleon III., čím zanikla druhá republika a bolo ustanovené druhé cisárstvo. Republika, piata v poradí, vznikla z krízy vtedajšieho pol. režimu a vojny v Alžírsku a bola vybudovaná na základe myšlienok Charlesa de Gaulla a skupiny osôb okolo neho. Od tej doby sa však systém veľmi zmenil a od mnohých pôvodných úmyslov sa upustilo.

Piata republika sa dá rozdeliť na jednotlivé etapy podľa prezidentov. Takáto periodizácia umožňuje zjednodušené pochopenie toho, ako sa systém v priebehu niekoľkých desiatok rokov menil. Prezidentské obdobia taktiež dovoľujú rýchlo a pomerne bezpečne rozlišovať prvé obdobie, keď bol prezidentom de Gaulle, od dôb vlády ostatných prezidentov. Z tohto hľadiska sa nástupcovia generála javia iba ako udržiavači alebo správcovia dedičstva prvého z nich. Žiadnemu z nich sa však nepodarilo dosiahnuť také sústredenie moci ako de Gaullovi. Osoba prezidenta rovnako umožňuje zdanlivo spoľahlivé odlíšenie francúzskeho politického systému od ostatných, i keď si dnes niekoľko desiatok krajín vo svete zvolilo práve tento model, takzvaný poloprezidentský režim.⁶⁵

Poloprezidentský politický systém je jedným z piatich základných typov foriem vlády. Spolu s kancelárskym systémom sa začleňuje do kategórie zmiešaných foriem vlády.⁶⁶ Túto kategóriu charakterizujú významné modifikácie právomocí typických pre klasické systémy. Niekedy sa namiesto označenia poloprezidentský systém používajú aj iné označenia ako: neoprezidentský systém⁶⁷, systém dualistického výkonu moci, prezidiálny parlamentarizmus alebo parlamentný prezidencializmus⁶⁸. Preto ich nemôžeme zaradiť ani do jedného z nich.⁶⁹

---

⁶⁴ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 195.

⁶⁵ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 10.

⁶⁶ Horváth, P. (2000): *Funkcia prezidenta v ústavnom systéme*. Bratislava: IVO, s. 9.

⁶⁷ Palúš, I. (2002): *Štátne právo porovnávacie*. Košice. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 41.

⁶⁸ Horváth, P. (2005): *Úvod do porovnávacej politológie*. In: Tóth, R., Horváth, P., Brhlíková, R., Krno, S., Dřízová, E.: *Úvod do politických vied*. Bratislava, Smaragd pedagogické nakladateľstvo, s. 78.

⁶⁹ Tamtiež, s. 80.

Za modelový príklad poloprezidentského systému sa uvádza dnešná Francúzska republika. Práve vo Francúzsku má táto vládna forma svoje korene a prerástla tu do trvalého a stabilného politického systému. Francúzsky poloprezidentský systém predstavuje akýsi kompromis medzi parlamentným a prezidentským systémom.⁷⁰ Ako uvádza Rastislav Tóth: „Nejde o zmenu parlamentného systému na prezidentský, ale o vytvorenie tretieho centra rozhodovacej moci popri parlamente a vláde.“⁷¹ Igor Palúš za základnú črtu tohto systému označuje hlboké zmeny parlamentnej vládnej formy, z ktorej však ústava piatej republiky naďalej vychádza.⁷² Ako ďalej píše profesor Tóth: „Zvláštnosťou francúzskeho mechanizmu moci je existencia jedného centra navyše oproti tradičným predstavám. Pri vytvorení inštitúcie silného prezidenta je zachovanie vlády závislej od parlamentných volieb radikálnym zásahom do systému. Takýto zásah si vyžaduje premyslené rozdelenie kompetencií, aby bolo postavenie nového inštitútu zmysluplné. Pritom v rozhodovacej časti štátnej moci okrem legislatívy a exekutívy zatiaľ nikto nič nové nevymyslel, takže redistribúcia práv sa musela uskutočniť formou presunu ich časti z parlamentu a vlády na prezidenta. Prezident sa stal tak trochu legislatívou a tak trochu exekutívou.“⁷³ Zmenu základného usporiadania zložiek moci jasne stanovuje i štruktúra ústavy piatej Francúzskej republiky. Časť týkajúca sa prezidenta bola v ústave presunutá z oddielu 5 do oddielu 2 a parlament bol odsunutý do oddielu 4.⁷⁴ Tretí oddiel tak pripadol vláde. Túto štruktúru usporiadania umocňuje i počet článkov jednotlivých oddielov ústavy. Oddiel Prezident republiky má 15 článkov, oddiel Vláda 4 články a oddiel Parlament má 10 článkov.⁷⁵ Vytvoril sa inštitút nového poňatia prezidenta. Je to prezident so silnými právomocami, ktorý bdie nad zachovávaním ústavy, zaisťuje svojim rozhodovaním riadny chod orgánov verejnej moci, ako i kontinuitu štátu, a je ručiteľom štátnej nezávislosti, územnej celistvosti a zachovávanía zmlúv.⁷⁶ Tým sa splnil de Gaullov cieľ, ktorým bolo, aby mal prezident možnosť získať nielen silné právomoci najmä vo vzťahu voči parlamentu, v ktorom videl najväčšie zlo a najväčšiu hrozbu voči jednote a efektívnosti činnosti vlády, ale naviac mal mať záruku, že v každom prípade získa autoritu, ktorá mu umožní bez veľkých diskusií použiť svoje právomoci a presadiť svoje nadstranícke rozhodnutia.⁷⁷ Rastislav Tóth naviac dopĺňa výnimočné miesto prezidenta vo francúzskom

---

⁷⁰ Tamtiež, s. 81.

⁷¹ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 168.

⁷² Palúš: *Štátne právo porovnávacie*, s. 40.

⁷³ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 168.

⁷⁴ Ferro: *Dějiny Francie*, s. 355.

⁷⁵ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka, V., Wagnerová, E. (2004): *Ústavy států Evropské unie*. Praha, Linde, s. 112-119.

⁷⁶ Tamtiež, s. 113.

⁷⁷ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 74.

systeme tvrdením, že takýto prístup je evidentne založený na existencii silného politika, ktorý vie pritiahnuť dostatok odborníkov a získať dostatočnú podporu verejnosti na permanentný spor s obidvomi „obrannými“ nositeľmi pôvodných kompetencií.⁷⁸

Voľba prezidenta Francúzskej republiky:

Podľa pôvodného znenia článku 7 francúzskej ústavy mal byť prezident republiky volený nielen poslancami parlamentu, ale jednoduchou väčšinou takzvaného volebného zboru - kolégia. Bol to špeciálne ustanovený zbor pre túto voľbu. Tvorilo ho približne 80 000 voliteľov, ktorí patrili k niekoľkým rôznym voleným zborom. Boli to poslanci, senátori, radní a delegáti z obecných rád. Tým mala byť zaistená de Gaullova myšlienka, aby sa zmenšil vplyv politických strán na voľbu prezidenta a taktiež na prezidenta samotného.⁷⁹ Dnes je prezident volený vo všeobecných, rovných, priamych a tajných voľbách. Táto úprava pochádza z roku 1962. Vtedy sa rozvírila diskusia o potrebe zmeniť spôsob voľby hlavy štátu, aby sa v rámci systému zaručila trvalosť režimu posilnením postavenia prezidenta. Vznikla otázka, ako zaistiť, aby mal nasledujúci prezident pevné postavenie, respektíve dostatočnú demokratickú legitimitu na to, aby mohol bezchybne plniť svoju úlohu. Návrh na priamu voľbu prezidenta občanmi bol prijatý v referende 28. októbra 1962 podľa 11. článku ústavy. Bol tým však porušený ústavný článok 89, ktorý zvlášť upravuje podmienky pre zmenu ústavy.⁸⁰ Od tejto zmeny sa dodnes konalo osem priamych volieb.

Voľby francúzskeho prezidenta sa konajú najviac 35 a najmenej 20 dní pred uplynutím platnosti prezidentského mandátu úradujúceho prezidenta. Voľba prezidenta republiky umožňuje konanie dvoch kôl. Do prvého kola navrhnú strany svojich kandidátov. Na zvolenie niektorého z kandidátov za prezidenta republiky je v prvom kole potrebný zisk absolútnej väčšiny odovzdaných platných hlasov. Ak žiaden z kandidátov nedosiahne v prvom kole absolútnu väčšinu hlasov, koná sa o dva týždne, v 14. deň, po konaní prvého kola, druhé kolo prezidentských volieb. Do druhého kola postupujú dvaja kandidáti z prvého kola, ktorí získali v prvom kole najvyšší počet hlasov. To však neznamená, že títo dvaja kandidáti vždy pôjdu do druhého kola. Takáto situácia môže nastať z dvoch dôvodov. Prvý dôvod je rýdzo politický alebo osobný. Jeden z týchto dvoch kandidátov sa nechce zúčastniť druhého kola a odstúpi. Druhý dôvod sa týka nemožnosti pre danú osobu kandidovať v druhom kole.

⁷⁸ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 168.

⁷⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 81.

⁸⁰ Tamtiež, s. 82.

Dôvody nedobrovoľnej neúčasti vo voľbách v druhom kole sú buď smrť kandidáta alebo iné osobné prekážky napríklad vážne zhoršenie jeho zdravotného stavu. Ústavná rada v týchto prípadoch odloží voľby alebo prehlási, že všetky volebné úkony musia prebehnúť znova.⁸¹

V druhom kole je za prezidenta republiky zvolený kandidát, ktorý získa väčšinu hlasov. Zvláštnosťou prezidentských volieb vo Francúzsku je zvyklosť, že strana, ktorej kandidát nepostúpi do druhého kola, vyzve svojich voličov, aby v ňom odovzdali hlas kandidátovi, ktorý je svojou orientáciou bližší danej politickej strane.⁸²

Podmienky kandidatúry na post prezidenta Francúzskej republiky:

Podmienkami pre kandidáta na post prezidenta Francúzskej republiky je francúzske občianstvo, kandidát musí byť zapísaný vo voličských zoznamoch, a tým dať najavo záujem o politiku a dianie vo verejnom živote, ďalej je to právna spôsobilosť, a nesmie byť zbavený voliteľnosti pre trestný čin. Najnižší vek kandidáta bol stanovený na 23 rokov, teda volieb sa môže zúčastniť iba kandidát, ktorý najneskôr v deň konania volieb dosiahol 23. rok života. Kandidát ďalej nesmie mať problémy s vykonaním povinnosti takzvanej služby národu, čím sa myslí vykonanie vojenskej alebo civilnej služby. Kandidát musí získať i podporu najmenej 500 osobností z politického života aspoň z 30 departementov, pričom z jedného departementu ich nesmie byť viac ako 10%.⁸³

Predvolebná kampaň:

Čo sa týka predvolebnej kampane, jej podmienky upravuje zákon o organizácii volieb z 19. a 20. januára 1995. Predvolebná kampaň trvá dvakrát 15 dní – 15 dní pred prvým a rovnako pätnásť dní pred druhým kolom prezidentských volieb. Každý kandidát má právo na dve hodiny vysielania v televízii a dve hodiny v rozhlase. Na rovnosť podmienok kampane pre všetkých kandidátov dozerá národná komisia, ktorá bola zriadená v roku 1964. Pre financovanie predvolebnej kampane si musí každý kandidát zriadiť na 12 mesiacov pred voľbami volebný účet. Celkové osobné finančné náklady kandidáta⁸⁴ nemôžu presiahnuť 14 796 000 eur na prvé kolo volieb, a 19 764 000 eur na ich druhé kolo. Navyše môžu kandidátom, peňažnou alebo aj inou formou, prispievať na úhradu výdajov právnickej osoby,

⁸¹ Tamtiež, s. 85.

⁸² Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 169.

⁸³ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 83.

⁸⁴ Tým sa rozumie majetok, pôžička od banky alebo politickej strany.

najmä politické strany. V prípade, ak kandidát získal vo voľbách päť a viac percent z odovzdaných hlasov, štát mu uhradí polovicu z jeho výdajov na kampaň. Ak ale vo voľbách nedosiahne minimálne päť percent odovzdaných hlasov, štát mu uhradí maximálne päť percent výdajov.⁸⁵

Dĺžka prezidentského mandátu:

Na základe ústavy piatej republiky bola dĺžka prezidentského mandátu stanovená na sedem rokov. Sedemročný prezidentský mandát bol vo Francúzsku tradíciou a bol vnímaný ako dostatočne dlhý, aby prezident mohol reprezentovať kontinuitu režimu.⁸⁶ Jeho dĺžka ale spôsobovala fyzickú neschopnosť politika pôsobiť na poste prezidenta tri funkčné obdobia.⁸⁷ Dve funkčné obdobia predstavujú obdobie 14 rokov, čo je takmer trojnásobok dĺžky trvania poslaneckého mandátu.⁸⁸ Pre dosiahnutie zhodnej dĺžky prezidentského a poslaneckého mandátu, rozšírenie demokratickej legitimity prezidenta, a taktiež záujem prispôbiť sa celosvetovému trendu dĺžky mandátu na dobu štyroch alebo piatich rokov, sa referendum v roku 2000 skrátilo funkčné obdobie prezidenta na dnešných päť rokov, pričom počet vykonaných funkčných období je neobmedzený.⁸⁹

Zastupovanie prezidenta republiky:

V prípade, ak je úrad prezidenta z akejkoľvek príčiny neobsadený, alebo nastane situácia, že sa vláda obráti na Ústavnú radu, ktorá rozhodnutím absolútnej väčšiny svojich členov zistí, že prezident nemôže svoje funkcie vykonávať, zastupuje ho vo výkone funkcií⁹⁰ predseda Senátu. Ak mu to z nejakého dôvodu nie je umožnené, vo výkone funkcií prezidenta ho zastupuje vláda.⁹¹

Zastupovanie prichádza do úvahy tiež v prípadoch krátkodobých neprítomností prezidenta, napríklad pri cestách do zahraničia. Počas tejto doby predsedá vláde jej predseda

---

⁸⁵ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 83-84.

⁸⁶ Tamtiež, s. 85.

⁸⁷ Celé dve funkčné obdobia prezidenta piatej Francúzskej republiky zastával post prezidenta iba François Mitterand. Bol prezidentom od roku 1981 do roku 1995.

⁸⁸ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 169.

⁸⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 86.

⁹⁰ Okrem funkcií uvedených v článku 11 upravujúceho podmienky predloženia zákona na schválenie v referende, a článku 12, týkajúceho sa právomoci rozpustiť Národné zhromaždenie.

⁹¹ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka: *Ústavy*, s. 113.

na základe splnomocnenia od prezidenta, ktorý určí program jednania schôdze, ktorej sa nemôže zúčastniť. Ide ale o veľmi zriedkavé prípady.⁹²

Ukončenie funkcie prezidenta:

Ukončenie funkcie prezidenta môže nastať z rôznych dôvodov. Týmito dôvodmi môžu nastať dva typy ukončenia prezidentského mandátu. Normálne ukončenie prezidentskej funkcie nastáva uplynutím doby prezidentského mandátu. Ak ale okolnosti voľby nového prezidenta vyžadujú od Ústavnej rady odloženie organizácie volieb presahujúce termín posledného dňa mandátu úradujúceho prezidenta, ten zostáva v úrade až do vyhlásenia svojho nástupcu.

Druhým typom ukončenia funkcie prezidenta je jej predčasné ukončenie počas trvania mandátu. To môže nastať, iba z troch presne špecifikovaných dôvodov. Prvým je rezignácia prezidenta počas trvania jeho mandátu.⁹³ Ďalšou príčinou predčasného ukončenia funkcie prezidenta je úmrtie prezidenta.⁹⁴ Tretím prípadom predčasného ukončenia funkcie prezidenta republiky je dôvod vlastizrady. Táto situácia však dodnes nikdy nenastala.⁹⁵

V niektorých prípadoch, ak prezident dočasne nemôže vykonávať svoje funkcie, hovorí sa o „uvoľnení funkcie prezidenta“. Ide o situáciu, keď je mu dočasne znemožnené plniť povinnosti svojho úradu. Berú sa do úvahy najmä vážne zdravotné problémy, ktoré predpokladajú dlhodobejšiu lekársku starostlivosť. Tento prípad tak isto zatiaľ nikdy nenastal, i keď zdravotný stav a komplikácie prezidentov Georgesu Pompidoua a Françoisu Mitteranda⁹⁶ k tomu mohol viesť.⁹⁷

Právomoci prezidenta Francúzskej republiky:

Inštitút prezidenta piatej Francúzskej republiky zaviedol funkciu silného prezidenta so značne posilnenými právomocami. Právomoci prezidenta republiky sa delia na vlastné a rozdelené, pričom kritériom, rozlišujúcim tieto dva typy, je nutnosť kontrasignácie.⁹⁸

Vlastné právomoci prezidenta republiky (bez potreby kontrasignácie):

⁹² Perottino: *Francúzsky politický systém*, s. 94.

⁹³ Tento prípad nastal 28. apríla v roku 1969, keď z úradu prezidenta odišiel Charles de Gaulle.

⁹⁴ Týmto spôsobom sa predčasne uvoľnil post prezidenta 2. apríla v roku 1974. V piatom roku svojho prezidentského mandátu umrel prezident Georges Pompidou.

⁹⁵ tamtiež, s. 94.

⁹⁶ Najmä druhý mandát prezidenta Françoisu Mitteranda bol poznamenaný jeho ťažkou chorobou, ktorá zostala takmer do konca jeho mandátu utajovaná.

⁹⁷ tamtiež, s. 93-94.

⁹⁸ tamtiež, s. 95.

- *Voľné rozhodovanie o menovaní predsedu vlády:*

Podľa článku 8 ústavy prezident republiky menuje ministerského predsedu. Odvoláva ho, ak podal ministerský predseda demisiu vlády.⁹⁹

Pri výbere a menovaní predsedu vlády má prezident republiky dve možnosti. Prvou bolo, že predseda vlády bude mať autoritu a stane sa predsedom vlády na základe pozície vychádzajúcej z výsledkov parlamentných volieb, teda predsedom vlády sa stane reprezentant parlamentnej väčšiny. Druhou možnosťou pre menovanie ministerského predsedu vlády je model, podľa ktorého získa predseda vlády autoritu na základe prednostných vzťahov s prezidentom republiky. V ústavnej praxi sa vo Francúzsku ujala najmä druhá možnosť. Dôvod tohto postupu môžeme odvodiť od Charlesa de Gaulla, ktorý bol zástancom myšlienky, že výkonná moc by mala pochádzať od hlavy štátu.¹⁰⁰

Z uvedeného vyplýva, že prezident si prakticky vyberie kohokoľvek. Nie je pri menovaní predsedu vlády viazaný žiadnymi ústavnoprávnymi nariadeniami. Prezident menuje predsedu vlády prostredníctvom dekrétu. Keďže bol menovaný prezidentom a nie je viazaný výsledkom parlamentných volieb, nemusí predstúpiť pred Národné zhromaždenie, aby od neho získal poverenie na zostavenie vlády. I keď prezident voľne rozhoduje o predsedovi vlády, ktorého moc pochádza priamo od neho, nemôže ho v žiadnom prípade odvolať. Prezident odvolá predsedu vlády len v prípade, že sám podá demisiu vlády. Zvyklosťou prameniaca z logiky a dobrých politických mravov je fakt, že ak predseda vlády stratí podporu prezidenta alebo väčšiny v Národnom zhromaždení, nemôže ďalej vykonávať svoju funkciu a odstúpi. V takomto prípade uvoľnenia funkcie predsedu vlády prezident menuje nového predsedu, ktorý taktiež nemusí získať od parlamentu nijaké poverenie a stáva sa právoplatným premiérom.¹⁰¹

Doterajšia prax ukázala, že voľné menovanie predsedu vlády je pre prezidenta náročná a nebezpečná úloha, najmä v prípade kohabitácie. Preto sa väčšina prezidentov riadila logikou demokracie s ohľadom na výsledky parlamentných volieb a rozloženie síl v Národnom zhromaždení.¹⁰²

- *Prezident má právo predložiť návrh zákona na schválenie referendum:*

---

⁹⁹ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: Ústavy, s. 114.

¹⁰⁰ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 95.

¹⁰¹ Tamtiež, s. 96.

¹⁰² Tamtiež, s. 96.

Podľa článku 11 ústavy môže prezident na návrh vlády v období Parlamentného zasadania alebo na spoločný návrh oboch komôr, predložiť na schválenie referendum každý návrh zákona, ktorý upravuje organizáciu orgánov verejnej moci, ďalej reformy hospodárskej alebo sociálnej politiky štátu a verejných služieb v tejto oblasti, alebo schvaľuje ratifikáciu medzinárodnej zmluvy a dôsledkami na chod inštitúcií, i keď nie je protiústavná.

Pri organizácii referenda na návrh vlády predloží vláda v každej komore príslušné vyhlásenie, ku ktorému nasleduje diskusia.

Ak sa referendom schválilo prijatie návrhu zákona, prezident republiky vyhlási zákon v priebehu pätnástich dní po oznámení výsledkov hlasovania.¹⁰³

I táto právomoc má svoje špecifiká a obmedzenia. Tie sú uvedené v oddieloch 16 v článku 89 ústavy. Tento článok upravuje podmienky zmeny ústavy, keďže väčšina návrhov zákonov týkajúcich sa oblastí opísaných v článku 11 vyžaduje jej zmenu. V článku 89 sa píše, že návrh na zmenu ústavy prináleží na návrh predsedu vlády zároveň prezidentovi a členom Parlamentu. Návrh na zmenu ústavy sa schvaľuje v oboch komorách a následne s konečnou platnosťou referendom. Návrh ale nie je predložený do referenda, ak prezident rozhodne, že bude predložený Parlamentu. V tomto prípade sa Parlament zide v takzvanom spoločnom Kongrese. Návrh zmeny je Kongresom schválený v prípade, ak dostane trojpäťtinovú väčšinu odovzdaných hlasov.

Okrem týchto podmienok sa v článku uvádzajú i obmedzenia vylučujúce niektoré oblasti, ktoré nemôžu byť predmetom návrhu na zmenu. Návrh na zmenu ústavy nesmie obsahovať zmenu republikánskej formy vlády alebo celistvosti územia.¹⁰⁴

- Právo na rozpustenie Národného zhromaždenia:

Podľa článku 12 ústavy môže prezident republiky, po konzultácii s predsedom vlády a predsedami komôr, rozpustiť Národné zhromaždenie.¹⁰⁵

System piatej republiky dovoľuje voľnejšie využitie tejto právomoci. Táto právomoc má význam v tom, že prezident rozhoduje sám, jedná iba na základe vlastného voľného uváženia. Jedinými podmienkami možnosti rozpustenia Národného zhromaždenia sú obmedzenia vzťahujúce sa na konzultácie a určité obdobia.

---

¹⁰³ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: Ústavy, s. 114-115.

¹⁰⁴ Tamtiež, s. 135-136.

¹⁰⁵ Tamtiež, s. 115.

Prezident musí rozpustenie konzultovať s predsedom vlády a predsedami oboch komôr parlamentu. Stačí však, aby sa táto konzultácia iba uskutočnila.¹⁰⁶ Prezident pritom nemusí dbať na vyslovené názory predsedu vlády, predsedu Národného zhromaždenia alebo predsedu Senátu. Konzultácie majú iba poradný charakter.

Jediné obmedzenie uvedenej právomoci týkajúce sa určitého obdobia spočíva v tom, že Národné zhromaždenie nesmie byť rozpustené skôr ako po uplynutí jedného roku od predčasných volieb. Tiež nesmie byť rozpustené v dobe, keď dochádza k zastupovaniu prezidentských funkcií alebo ak prezident využíva mimoriadne právomoci podľa článku 16 ústavy. Po rozpustení sa musia konať nové voľby v lehote od 20 do 40 dní po rozpustení.

Táto právomoc má však i druhú rovinu. Nejde len o jej použitie, ale aj o obavu z jej použitia. Je to forma priamej hrozby pre každého poslanca. Je to z dôvodu väčšinového volebného systému, pretože v prípade rozpustenia sa musí každý poslanec opäť zúčastniť volieb, čo znamená, že musí na kampaň opäť minúť nemalé finančné prostriedky bez záruky, že ho voliči vrátia naspäť do Národného zhromaždenia. Perottino uvádza, že preto sa všetci snažia vyhnúť sa rozpusteniu, ako je to len možné. Málokto si môže byť istý, že bude znovu zvolený, takže radšej neriskuje a chová sa v medziach minimálnej politickej slušnosti a v určitých medziach väčšinovej, prípadne straníckej disciplíny.¹⁰⁷

Dodnes bolo Národné zhromaždenie rozpustené celkom päťkrát.¹⁰⁸ Prezidenti túto právomoc využívali, najmä v dobe nerovnakého trvania prezidentského a poslaneckého mandátu, ako nástroj zaistenia si väčšinovej podpory v Národnom zhromaždení. Účelom bolo dosiahnuť to, aby bola prezidentská a poslanecká väčšina v súlade, pretože sa predpokladá, že pre voliča sú prezidentské voľby zaväzujúce v tom zmysle, že logicky volí dvakrát za sebou rovnako. Ak sa legislatívne voľby konajú ihneď po prezidentských, nie je síce zaručené, ale je veľmi pravdepodobné, že prezident získa podporu aj druhýkrát. Odvodzuje sa to z predpokladu zvyčajného voličského chovania, podľa ktorého volič, ktorý volil určitého kandidáta, mu musí dať možnosť naozaj vládnuť, a tak musí zvoliť za poslanca kandidáta z rovnakej strany alebo tábora ako je novozvolený prezident.¹⁰⁹

V spojitosti s touto právomocou ale vyrastá problém, aby právomoc rozpustenia Národného zhromaždenia prezidenti nezneužívali. Ako píše profesor Tóth: „V prípade

---

¹⁰⁶ Michel Perottino uvádza, že pri prvom použití tejto právomoci konzultoval prezident de Gaulle predsedu Senátu približne tridsať sekúnd.

¹⁰⁷ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 98.

¹⁰⁸ De Gaulle využil právomoc rozpustiť Národné zhromaždenie celkom dvakrát v roku 1962 a 1968. Takisto dvakrát využil túto právomoc François Mitterand v rokoch 1981 a 1988. Posledný piaty krát bolo Národné zhromaždenie rozpustené Jacquesom Chiracom v roku 1997.

¹⁰⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 98.

vít'azstva kandidáta v prezidentských voľbách vzniká veľká príležitosť pre politickú stranu, ktorá ho navrhla, vyhrať nasledujúce parlamentné voľby. Na „vlné“ úspechu prezidentského kandidáta sa môže „jeho“ strana vyviezť do víťazného postavenia v parlamente.“¹¹⁰ Urýchlením parlamentných volieb tak mohli zabezpečiť víťazstvo pre svoju politickú stranu a získať politickú podporu, čím dostali relatívne plnú moc na uskutočňovanie svojich politických cieľov.

- Obrátenie sa na komory Parlamentu s posolstvom:

Podľa článku 18 ústavy sa prezident môže obrátiť k obom komorám Parlamentu s posolstvom, po ktorého prečítaní sa nekoná žiadna rozprava.¹¹¹

Prezident však pritom nesmie za žiadnych okolností vstúpiť „na pôdu“ Parlamentu, teda do priestorov ani jednej z komôr. Ak parlament práve nezasadá, zvolá sa mimoriadna schôdza a Parlament sa pre tento účel zide zvlášť.¹¹²

- Právo obrátiť sa na Ústavnú radu, aby preverila ústavnosť schváleného zákona pred jeho vyhlásením:

Podľa článku 61 ústavy môžu byť Ústavnej rade predložené zákony pre preverenie ich ústavnosti.¹¹³

Táto právomoc nie je len výhradne právomocou prezidenta republiky. Právo požiadať Ústavnú radu o preverenie ústavnosti daného zákona majú i ministerský predseda, predseda Národného zhromaždenia, predseda Senátu a od roku 1974¹¹⁴ aj šesťdesiat poslancov alebo senátorov. Pri preverení ústavnosti zákona sa Ústavná rada musí vyjadriť do doby jedného mesiaca. Ak však o to požiada vláda v prípade naliehavej potreby, lehota sa zníži na osem dní.¹¹⁵

Mimoriadne právomoci prezidenta republiky:

---

¹¹⁰ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 170.

¹¹¹ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 116.

¹¹² Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 98.

¹¹³ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 114, 126.

¹¹⁴ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 99.

¹¹⁵ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 126.

Zvláštnou podskupinou vlastných právomocí prezidenta sú takzvané mimoriadne právomoci opísané v článku 16 ústavy. Pozícia prezidenta sa týmto článkom zásadne zvyrazňuje v období stavu ohrozenia, respektíve politickej krízy. Podľa gaullistickej interpretácie mal článok 16 ústavy umožňovať, aby sa prezident mohol bez akýchkoľvek právnických komplikácií veľmi rýchlo stať garantom legitimacy inštitúcií a republiky v najťažších chvíľach.¹¹⁶

Podľa tohto článku, v prípade, ak sú vážne a bezprostredne ohrozené inštitúcie republiky, národná nezávislosť, územná celistvosť alebo plnenie medzinárodných záväzkov, a ak je porušený riadny chod ústavných orgánov verejnej moci, činí prezident republiky po úradnej porade s ministerským predsedom a predsedami komôr, ako i Ústavnou radou opatrenia, ktoré si okolnosti vyžadujú. Tieto opatrenia majú byť vedené snahou zaistiť ústavným orgánom verejnej moci v najkratšej dobe prostriedky na plnenie ich poslania.¹¹⁷

Prezident môže v takýchto prípadoch realizovať aj také opatrenia, ku ktorým je inak potrebný zákon, ba aj ústavný zákon. Na uplatnenie právomocí plynúcich z článku 16 je, okrem podmienok vážneho ohrozenia inštitúcií republiky a riadneho chodu orgánov verejnej moci, potrebné i splnenie dvoch formálnych podmienok. Prvou z nich je verejná konzultácia prezidenta s inými ústavnými orgánmi alebo činiteľmi. Prezident má však povinnosť iba vypočuť ich názor, nemusí sa ním riadiť. Ďalšou podmienkou je, aby prezident upovedomil národ posolstvom. Po splnení týchto podmienok má prezident republiky vo svojich rukách rozhodovaciu právomoc. V dobe použitia tohto článku sa zídne Národné zhromaždenie, ktoré nemôže byť v dobe uplatňovania mimoriadnych právomocí rozpustené. Každé nariadenie, ktoré vydá prezident, musí konzultovať s Ústavnou radou, ktorej stanoviska nie sú zverejnené.¹¹⁸ I keď prezident nemôže rozpustiť Národné zhromaždenie, môže prakticky likvidovať ústavu. Aj keď Národné zhromaždenie nerozpustí, môže si celkom privlastniť jeho právomoc, zmeniť jeho postavenie, môže zúžiť alebo rozšíriť právomoci vlády, dokonca môže obmedziť základné občianske slobody.

Určitú záruku vo vzťahu k prezidentovi predstavuje ustanovenie uvedené v odseku 3, kde sa hovorí, že opatrenia majú byť vedené snahou zaistiť ústavným orgánom verejnej moci v najkratšej dobe prostriedky na plnenie ich poslania. Ale ani tento záväzok nie je prakticky účinný, pretože je výlučne vecou samého prezidenta aké opatrenia príjme a nie je ani časovo

---

¹¹⁶ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 99.

¹¹⁷ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnarová: *Ústavy*, s. 116.

¹¹⁸ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 100.

obmedzený, pretože pojem „v najkratšej lehote“ je časovo neurčitý, navyše jeho obsah si prezident vykladá podľa svojho vlastného uváženia.

Dodnes je evidované iba jedno použitie mimoriadnych právomocí. V roku 1961 ich využil de Gaulle, ktorý vydal celkom 18 nariadení. Okrem iného nimi napríklad zaviedol cenzúru a vytvoril Vyšší vojenský súd, ktorý bol oprávnený vydávať rozsudky smrti.¹¹⁹

Rozdelené právomoci prezidenta republiky (vyžadujúce kontrasignáciu):

- Menovanie členov vlády:

Podľa článku 8 ústavy prezident republiky na návrh ministerského predsedu menuje a odvoláva členov vlády.¹²⁰

V prípade, ak prezident a predseda vlády pochádzajú z rovnakého politického tábora, môže prezident do niektorých rezortov presadiť ľudí zo svojho okolia. Ide o rezorty zahraničia, financií, národnej obrany, vnútra a spravodlivosti. Takúto možnosť pochopiteľne nemá v prípade kohabitácie. Existuje aj možnosť pre prezidenta, ktorý môže návrh predsedu na vymenovanie niektorého člena vlády odmietnuť.¹²¹ Práve táto možnosť sa často uplatňuje v období kohabitácie. V prípadoch odvolávania z funkcie je odchod z vlády väčšinou spojený s kritikou prezidentskej politiky. Ministri odchádzajúci z vlády sa stávajú najväčšími prezidentovými kritikmi. Je ale pravdepodobnejšie, že minister radšej než aby bol odvolaný, podá demisiu.¹²²

- Podpisovanie dekrétov:

Podľa článku 13 ústavy prezident republiky podpisuje nariadenia a dekréty schválené v ministerskej rade.¹²³ To znamená, že podpisom dekrétov menuje do civilných a vojenských štátnych úradov. Napríklad členov Štátnej rady, Vysokého kancelára Čestnej légie, veľvyslancov a mimoriadnych vyslancov, prefektov, predstaviteľov štátu v zámorských územiach, generálov, rektorov akadémií a riaditeľov ústredných úradov.¹²⁴ Podpisuje

---

¹¹⁹ Tamtiež, s. 100.

¹²⁰ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 114.

¹²¹ Túto možnosť využil v roku 1986 François Mitterand, ktorý odmietol menovať François Léotarda do funkcie ministra obrany.

¹²² Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 100-101.

¹²³ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 115.

¹²⁴ Tamtiež, s. 115.

nariadenia, ktorými môže vláda na určitú dobu robiť opatrenia na uskutočnenie svojho programu, ktoré inak vyžadujú prijatie zákona.¹²⁵ Pôvodne sa predpokladalo, že prezident je povinný takéto rozhodnutia a nariadenia podpísať, ale prax ukázala, že môže podpísanie nariadenia odmietnuť.¹²⁶

- Vyhlasovanie zákonov:

Podľa článku 10 ústavy prezident vyhlasuje zákony v lehote pätnástich dní po podaní definitívne schváleného zákona vláde.¹²⁷

V lehote pätnástich dní môže prezident požiadať o opätovné prejednanie zákona alebo niektorých jeho článkov. Toto požiadanie nemôže Parlament ignorovať, a musí prezidentovi vyhovieť.¹²⁸

- Vedenie vojenskej a zahraničnej politiky:

Podľa článku 15 ústavy je prezident republiky veliteľom armád. predsedá najvyšším radám a výborom národnej obrany.¹²⁹

Riadenie zahraničnej politiky prezidentom, sa odvodzuje od jeho právomoci negociácie a ratifikácie medzinárodných zmlúv a prijímaním akreditácií veľvyslancov.¹³⁰ Od prezidenta sa tiež očakáva, že dokáže presadiť národné záujmy do politiky Európskej únie a získať dostatočnú podporu francúzskej verejnosti, ale aj politikov ostatných európskych krajín.¹³¹

- Garancia nezávislosti súdnej autority:

Podľa článku 64 ústavy prezident republiky ruší za nezávislosť súdnej moci.¹³² Prezidentovým pomocným orgánom je Najvyššia sudcovská rada, zložená z dvoch útvarov.

---

¹²⁵ Tamtiež, s. 120.

¹²⁶ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 101.

¹²⁷ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová, E: *Ústavy*, s. 114.

¹²⁸ Tamtiež, s. 114.

¹²⁹ Tamtiež, s. 115.

¹³⁰ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 101.

¹³¹ Tóth: *Chuť moci vo svete*, s. 170.

¹³² Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 127.

Táto úloha prezidenta bola v roku 1993 obmedzená tým, že stratil právomoc menovať členov Vyššej rady sudcov.¹³³

Ďalšími právomocami prezidenta je možnosť predsedat' ministerskej rade a udeľovať milosť.¹³⁴

Zodpovednosť prezidenta:

Trestná zodpovednosť prezidenta:

Štatút prezidenta sa už niekoľko rokov javil ako nevyhovujúci. Najvýraznejšie sa to prejavilo na konci deväťdesiatych rokov, keď sa objavovali kritiky afér prezidenta Chiraca. Právny systém totiž neumožňuje sťahť prezidenta. Výnimkou je iba prípad vlastizrady. Tá však nie je v ústave definovaná. V ostatných prípadoch nemôže byť prezident sťahovaný.¹³⁵ Tak je to opísané v článku 68 ústavy, podľa ktorého prezident republiky nie je zodpovedný za akty spojené s výkonom úradu okrem prípadu vlastizrady.¹³⁶ Prípacom sa zaoberala aj Ústavná rada. Jej záver znel, že prezident republiky je v dobe vykonávania mandátu nedotknuteľný.

Právo schváliť návrh na sťahovanie prezidenta má každá komora. Pritom nie je presne definovaný dôvod alebo trestný čin, ktorý vedie k zahájeniu súdneho procesu. Hovorí sa, že dôvodom je niečo, čo možno označiť ako „zjavnú nekompatibilitu s dôstojnosťou funkcie“. Ide o prípady, kedy prezident porušil svoje povinnosti. Ak ale návrh na sťahovanie prezidenta niektorá z komôr neschváli, procedúra sa zastaví.¹³⁷ Prezident republiky môže byť obžalovaný iba oboma komorami, ak o tom rozhodnú zhodne verejným hlasovaním a absolútnou väčšinou svojich členov.¹³⁸ Ak teda súhlasia obe komory, bude prezidentovi dočasne „znemožnené“ vykonávať svoje funkcie, pokiaľ zriadená zvláštna komisia v tejto veci nezaujme stanovisko. Komisia sa skladá zo všetkých poslancov a senátorov, ktorí by mal v lehote dvoch mesiacov rozhodnúť, či bude prezident odvolaný a vypíšu sa nové voľby.¹³⁹ Ak komisia rozhodne, že prezident bude odvolaný, bude súdený Vysokým súdnym dvorom. Ten je zložený z členov,

---

¹³³ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 101.

¹³⁴ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 114, 116.

¹³⁵ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 105.

¹³⁶ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 128.

¹³⁷ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 105-106.

¹³⁸ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 128.

¹³⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 105-106.

ktorých volí rovným počtom Národné zhromaždenie a Senát zo svojich členov po každom všeobecnom alebo aj čiastočnom obnovení.¹⁴⁰

Politická zodpovednosť prezidenta:

V krajine, v ktorej má prezident obzvlášť silné postavenie, je nevyhnutné nájsť nástroje na kontrolu jeho činnosti. táto skutočnosť získava na vážnosti najmä vo Francúzsku, ktoré zažili plynulý prechod od demokracie k diktatúre, práve vďaka charizmatickej osobe.¹⁴¹

Politická zodpovednosť prezidenta má zmysel, ak sa uplatňuje len voči občanom, pretože tí jediní posunuli prezidenta do jeho úradu. Občania sú jediným zdrojom prezidentovej legitimacy. Preto sa dôvera občanov v prezidenta chápe ako kontrola jeho legitimacy. Takáto forma kontroly sa vo Francúzsku uplatňuje prostredníctvom niekoľkých prezidentských kompetencií. Jeho najsilnejšie právomoci slúžia zároveň ako ukazovateľ jeho dôvery medzi obyvateľstvom. Ide hlavne o možnosť rozpustenia Národného zhromaždenia, po ktorom nasledujú nové parlamentné voľby a právomoc predloženia návrhu zákona na schválenie referendum, v ktorých sa prakticky testuje osobná prezidentova dôveryhodnosť u občanov. Michel Perottino ale uvádza, že dnes je politická zodpovednosť hlavy štátu takmer mizivá, ak nie nulová. Prezidenti ju výslovne odmietajú, a odmietajú ju niest', čo sa preukázalo i pri referende o európskej ústavnej zmluve.¹⁴²

Hľadanie zmyslu funkcie hlavy štátu piatej Francúzskej republiky:

Pri hľadaní odpovedí na otázku, aké miesto patrí prezidentovi, ako hlave štátu, v systéme piatej Francúzskej republiky, treba vziať do úvahy, že dnešná podoba systému sa líši od podoby systému v dobe, v ktorej vznikol. Čas, ktorý už odvtedy uplynul, so sebou priniesol mnoho, či už dobrého a prospešného, alebo práve opačne, niečoho opozičného a istým spôsobom menej alebo vôbec užitočného. Preto netreba na dané reálie zabúdať, ale mať ich stále „pred očami“.

Na to, aby sme mohli relatívne jednoznačne (ak je to vôbec možné) odpovedať na otázku: „Aký je zmysel funkcie hlavy štátu v dnešnom inštitucionálnom systéme piatej

---

¹⁴⁰ Ústava republiky Francie a společenství. In: Klokočka; Wagnerová: *Ústavy*, s. 128.

¹⁴¹ Perottino: *Francúzsky politický systém*, s. 107.

¹⁴² Tamtiež, s. 109.

Francúzskej republiky a čím je dnes piata republika?“, je nutné neustále sa vracat' k daným historickým skutočnostiam. Ide najmä o dobu, v ktorej úrad prezidenta zastával generál Charles de Gaulle. Iba s ohľadom na obdobie jeho funkcie a výkonu prezidentského mandátu môžeme jasnejšie poukázať na zmeny, ktoré sa od roku 1958 odohrali v tejto oblasti a menili systém do dnešnej podoby.

Na začiatok je potrebné uviesť podstatu pojmu prezidenta, ako hlavy štátu. Prezident je hlavou štátu s republikánskou formou vlády. V závislosti od konkrétnych noriem uvedených v ústave môže prezident vystupovať ako „slabý“, alebo „silný“. Pritom sa pozerá na jeho skutočné postavenie v politickom systéme určitého štátu. Prezident, označovaný prívlastkom „slabý“, je zväčša iba symbolickou ceremoniálnou figúrkou bez väčšieho podielu na moci. „Silný“ prezident je naopak dôležitým hráčom v procese nakladania s mocou s významným postavením. Samotný pojem prezident má svoj pôvod v latinčine – praesidens, čo v preklade znamená predsedajúci, sediaci vpredu.¹⁴³ Preto je vo väčšine politických systémov prezident na čele vlády, menuje a odvoláva jej členov, i keď tí mu nemusia byť za svoj výkon priamo zodpovední.

Funkcia a postavenie prezidenta sa mení podľa vládnej formy, v ktorej vykonáva svoj úrad. Podľa týchto determinujúcich znakov sa postavenie prezidenta v mechanizme moci odzrkadľuje aj v názve danej vládnej formy. Poznáme napríklad systémy prezidentské alebo poloprezidentské. V týchto typoch má prezident významné postavenie a očakáva sa od neho, že okrem plnenia si svojich ústavou vymedzených úloh, by mal zastúpiť aj úlohu vodcu a symbolu štátu. Svetlým príkladom takéhoto výkonu prezidentského úradu je práve francúzsky prezident Charles de Gaulle. V čase krízového vývoja krajiny dokázal vyvolať u obyvateľov presvedčenie o ich schopnosti vytvoriť obraz prosperujúcej spoločnosti. Od obdobia, v ktorom zastával post hlavy štátu sa vytvorili mechanizmy očakávania, že prezidentom bude silná osobnosť so schopnosťou získať masu na svoju stranu už pred samotnými voľbami, ktorú bude schopná akceptovať väčšina národa aj počas výkonu funkcie. Počas svojho prezidentského mandátu navyše zaviedol systém priamej voľby prezidenta, čím prostredníctvom občanov legitimizoval svoje vodcovské postavenie.¹⁴⁴

Prezident ako „prvý občan štátu“ by mal z podstaty svojej pozície nájsť i typické zjednocujúce znaky, ktoré spoločnosť nenásilne a dobrovoľne prijme. Ide o dlhodobejšie vízie, ktoré zaktivizujú obyvateľov a podnietia ich snahu a nadchnutie pre dosiahnutie

¹⁴³ Závacká, K. (1999): *Prezident je hlava štátu*. In: Slovensko a prezident. Bratislava: SAIA-SCTS, s. 30.

¹⁴⁴ Tóth, R. (1998): *Koncepcia politického systému*. Bratislava, Úrad pre stratégiu rozvoja spoločnosti, vedy a techniku Slovenskej republiky, s. 110.

predstavených cieľov. Avšak predstavené ciele nemôžu byť len nereálne idealistické a futuristické predstavy budúcnosti. Bez reálnych podkladov možnosti ich dosiahnutia by prezident zrejme, pri prvých vážnejších náznakoch ťažkostí, čoskoro stratil dôveru občanov v jeho predstavy a nakoniec i v jeho samého. Práve táto forma bola príznačná pre obsadenie miesta prvého prezidenta piatej Francúzskej republiky, pretože dosadenie Charlesa de Gaulla do pozície reprezentanta s plnou mocou si vyžiadali udalosti doby a potreba ich promptného a efektívneho riešenia.

Myslím si, že práve osoba Charlesa de Gaulla je determinantom a dôvodom vzniku takého systému, aký vznikol. I keď sa systém najčastejšie pomenúva ako poloprezidentský, často sa pri jeho skúmaní porovnáva s americkým typom prezidentského systému fungujúceho v Spojených štátoch amerických¹⁴⁵. Igor Palúš píše, že neobvykle silné ústavné postavenie francúzskeho prezidenta sa často zvykne porovnávať s ústavným a faktickým statusom prezidenta USA, aj keď je porovnanie s americkým prezidentským systémom z hľadiska formálnej úpravy dosť problematické. V USA je totiž vláda na jednej strane úplne zbavená zodpovednosti Kongresu a postavená celkom do služieb prezidenta, avšak na druhej strane prezident nemôže rozpustiť Kongres a jeho pôsobenie v oblasti exekutívy nie je také nespútané, aké francúzskemu prezidentovi umožňuje článok 16 ústavy. Postavenie francúzskeho prezidenta je síce v ústave menej výrazné než postavenie prezidenta v americkej ústave, avšak možnosti, ktoré prezidentovi poskytuje francúzska ústava sú väčšie ako možnosti, ktoré dáva americká ústava. Inak povedané v období normálneho chodu ústavno-politického systému sú právomoci francúzskeho prezidenta v porovnaní s právomocami amerického prezidenta užšie, v čase krízovej situácie sú naopak tieto právomoci neporovnateľne širšie.¹⁴⁶

Takéto neobvykle silné postavenie francúzskeho prezidenta so širokými právomocami je postavené na niekoľkých pilieroch. Prvým pilierom je už spomínaná koncepcia ústavy a jej štruktúrne zloženie. Ústava totiž stanovuje poradie najvyšších štátnych orgánov nezvyčajne, a to v poradí prezident, vláda, parlament. Navyše je oddiel prezidenta v ústave najrozsiahljší a obsahuje 15 článkov. Takto je prezident postavený na čelo politického systému. Druhým pilierom jeho dominantného postavenia je fakt, že prezident sa dokáže vymaniť z pôsobnosti parlamentu. Rastislav Tóth tento proces opisuje takto: „Nová ústava umožňuje, aby sa jedna inštitúcia, a to prezident, oslobodila spod vplyvu strán. Napriek tomu, že prezidentom sa stáva najvýznamnejšia osobnosť niektorej strany, po zasadnutí do prezidentského kresla prestáva

---

¹⁴⁵ ďalej USA.

¹⁴⁶ Palúš: *Štátne právo porovnávacie*, s. 156-157.

byť podriadený politickej strane, jej rozhodnutiam a programu. Dostal ústavné prostriedky na rozhodovanie v prípade, ak by stranické rozpory viedli k rozštiepeniu vlády a parlamentu, čo bolo typické pre tretiu a štvrtú republiku.¹⁴⁷ Aj v prípade, ak je prezident mimo tlaku politických strán a nie je k strane nijako viazaný, nikdy podľa tvrdení Rastislava Tótha, nevystupuje ako nestraničky či nadstraničky politik. Zo svojej pozície reprezentuje väčšinu voličov, ktorá ho posunula do prezidentskej úlohy, ale rovnako reprezentuje aj politickú stranu, ktorá ho do prezidentskej funkcie navrhla a presadzovala. Preto prezident pri formulovaní politických postojov vychádza zo všeobecných zásad charakteristických pre svoju stranu. Nikdy sa nesnaží reprezentovať všetky politické strany, respektíve celé parlamentné politické spektrum, ale svojou konkrétnou politikou pomáha vlastnej strane získať dobré meno pred parlamentnými, miestnymi aj europarlamentnými voľbami.¹⁴⁸ De Gaullova idea, ak nie úplného, tak čo najmenšieho vplyvu parlamentu na pozíciu prezidenta sa zakončila v roku 1962 zmenou ústavy, ktorá zaviedla priamu voľbu prezidenta. Takto sa prezident dostal do pozície, ktorá je legitímna tým najvyšším spôsobom. Tento fakt prízvukuje aj Vladimír Klokočka, ktorý píše, že ústava piatej Francúzskej republiky vychádza z princípu národnej suverenity, ktorá patrí ľudu, a ten ju vykonáva prostredníctvom svojich predstaviteľov a ľudovým hlasovaním. Za týchto predstaviteľov určuje na prvom mieste prezidenta, pretože je volený priamo ľuďom, a až ďalej dvojkomorový parlament.¹⁴⁹ Tretí pilier výnimočného prezidentovho postavenia je tvorený najmä článkom 5 ústavy. Ten stavia svojím znením: „Prezident republiky bdie nad zachovávaním ústavy. Zaisťuje svojím rozhodovaním riadny chod orgánov verejnej moci, ako i kontinuitu štátu. Je ručiteľom štátnej nezávislosti, územnej celistvosti a zachovávanía zmlúv.“¹⁵⁰ prezidenta do role akéhosi garanta funkčnosti a trvácnosti systému. Štvrtým pilierom podporujúcim prezidentské postavenie je predpoklad, že prezident bude jedinečnou silnou autoritou, so schopnosťami stať sa vodcom národa. Takéto jeho schopnosti si osoba prezidenta vyžaduje podľa Rastislava Tótha tým, že stabilita francúzskeho politického systému vždy závisela od prítomnosti silnej politickej osobnosti, akými boli v monarchiách králi a v republike prezident. Jeho úloha v súčasnom politickom systéme principiálne vyplýva z ústavy, je však umocnená skutočnosťou, že Francúzsko je unitárny štát, a preto rozhodovanie centrálnych štátnych inštitúcií má veľkú váhu.¹⁵¹ Ďalšou podporou prezidentovho postu, nie však menej dôležitou

---

¹⁴⁷ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 167.

¹⁴⁸ Tamtiež, s. 170-171.

¹⁴⁹ Klokočka, V. (2006): *Ústavní systémy evropských států*. Praha, Linde, s. 207.

¹⁵⁰ Ústava republiky Francie a Společenství. In: Klokočka; Wagneřová, E: *Ústavy*, s. 113.

¹⁵¹ Tóth: *Chut' moci vo svete*, s. 168.

ako tie predošlé, sú jeho kompetencie. Tie sú naozaj nezvyčajne rozsiahle a pokrývajú celú vrcholovú správu a riadenie krajiny. Vladimír Klokočka sa o právomociach francúzskeho prezidenta vyjadruje ako o v parlamentnej forme vlády v tejto intenzite neobvyklými. Prezident je podľa neho ich prostredníctvom až príliš „zabudovaný“ do riadenia štátu a politiky, čo môže spôsobovať prekážky pre jeho neutralitu.¹⁵² Predposledným pilierom súvisiacim priamo s prezidentskými právomocami je spôsob ich uplatňovania v praxi. Podľa Igora Palúša práve ústavno-politická prax piatej Francúzskej republiky zreteľne ukazuje, že prezident v porovnaní s hlavou štátu v pôvodnej parlamentnej forme vlády nie je akýmsi arbitrom medzi najvyššími štátnymi orgánmi, osobitne medzi parlamentom a vládou, ale je najsilnejšou ústavno-politickou inštitúciou.¹⁵³ Podobné tvrdenie uvádza aj Michel Perottino vyjadrením, že ústava piatej republiky nebola jedinou právnou základňou, ale postupne sa vytvárali tiež ďalšie pravidlá, aj keď nepísané a niekedy dokonca vybočujúce z litery zákona. Inými slovami, politické elity sa doslova vžili do štátnych inštitúcií, čím vytvárali aj ich formu a svojím spôsobom ich ovládli a postupne premieňali.¹⁵⁴ Konštatovanie, že skutočnú podobu každému vládnemu systému nedáva ústavná schéma, ale ústavno-politická prax, sa z hľadiska posudzovania ústavnej schémy piatej Francúzskej republiky vzťahuje hlavne na prvú vývojovú fázu piatej republiky, keď funkciu prezidenta vykonávali de Gaulle a Pompidou. V tejto dobe je, prostredníctvom uplatňovania ústavných noriem v praxi, možné najlepšie badať odklon systému piatej Francúzskej republiky od parlamentnej.¹⁵⁵ Poslednou oporou prezidenta, vďaka ktorej môže isto vykonávať svoj úrad, je prakticky takmer jeho neodvolateľnosť, keďže ústava nepozná zodpovednosť prezidenta inému ústavnému orgánu, okrem jediného, už spomínaného prípadu vlastizrady.¹⁵⁶

Z uvedených siedmich pilierov podložených tvrdeniami rôznych odborníkov môžeme jasne povedať, že postavenie prezidenta ako hlavy štátu je v systéme piatej Francúzskej republiky, s výraznou podporou každého jedného z nich, výnimočne silné a v akejkoľvek vládnej forme neobyčajné a jedinečné. Možno aj preto sa v poslednom období začínajú objavovať nové témy okolo funkcie francúzskeho prezidenta. Najnovšie sa diskusia rozvíjala minulý rok po nástupe súčasného prezidenta Nicolasa Sarkozyho do tohto úradu. Ten sa vyjadril, že má v úmysle prepracovať ústavu krajiny. Cieľom jej novelizácie mala byť modernizácia ústavného textu, nie jeho celkové prepracovanie. Nicolas Sarkozy vyslovil tento

---

¹⁵² Klokočka: *Ústavní systémy*, s. 211.

¹⁵³ Palúš: *Štátne právo*, s. 156.

¹⁵⁴ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 15-16.

¹⁵⁵ Palúš: *Štátne právo*, s. 153.

¹⁵⁶ Tamtiež, s. 156.

návrh v meste Epinal. Práve pred viac ako 60 rokmi navrhol Charles de Gaulle na tom istom mieste potrebu zmeny ústavy. Sarkozy chcel vytvoriť komisiu expertov, ktorá by vypracovala návrhy novelizácie ústavy. On sám navrhoval, aby prezident mal právo najmenej raz do roka prehovoriť v parlamente. Okrem toho mal v záujme i obmedziť mandát prezidenta na dve päťročné volebné obdobia.¹⁵⁷

Šiesta republika?:

I keď sa pre pomenovanie vzniknutého systému zaužíval pojem poloprezidentský, autori zaoberajúci sa problémom štátnych foriem používali pre tento systém množstvo odlišných názvov.¹⁵⁸ Objavili sa názvy ako napríklad modernizovaný plebiscitársky konzulát, princípát, plebiscitárna republika, orleánsky model, republikánska monarchia, parlamentný prezidentský režim, prezidentský systém, ultraprezidentský režim, ba dokonca i parlamentná ríša.¹⁵⁹ Interpretuje sa aj názor, že sa nedá hovoriť o novom systéme, pretože sa malo pokračovať v parlamentarizme, a de Gaullovo prezidentské rozhodovanie malo byť iba dočasnou situáciou do doby, kým sa vyrieši kríza a stabilizujú sa existujúce pomery.¹⁶⁰ Odchodom de Gaulla sa však takmer nič nezmenilo a systém pokračuje vo svojej modifikovanej forme dodnes. Takže predpoklady, že po odchode de Gaulla sa systém zmení, sa nenaplnili a jeho nástupcovia sa veľmi rýchlo prispôbili existujúcemu stavu a využili systém vo svoj prospech, čím sa potreba radikálnych systémových zmien postupne vytratila. Až prvé roky kohabitácie znovu otvorili otázku pojmu francúzskeho politického systému, charakteristického postavením prezidenta ako rozhodujúceho politika.¹⁶¹ Otázka zostáva otvorená dodnes a mnoho politológov a právnikov sa snaží nájsť pojem, ktorý by presnejšie vystihoval francúzsku realitu. Michel Perottino uvádza, že väčšina odborných autorov uvádza, že ide o režim parlamentného typu, pretože pri jeho posudzovaní dávajú prednosť zodpovednosti vlády pred parlamentom,¹⁶² a zodpovednosť predsedu vlády, ako i vlády celej, pred Národným zhromaždením existuje vždy.¹⁶³ Michel Perottino uvádza ešte názor Jeana-Claudea Colliarda, ktorý považuje francúzsky režim za jednoznačne parlamentný, avšak

---

¹⁵⁷ Sarkozy chce modernizovať francúzsku ústavu. 13. 7. 2007, Zahraničný servis, www.sita.sk, 20070713101301 (13.1. 2008).

¹⁵⁸ Napríklad Hubert Beuve-Méry, Maurice Duverger, Olivier Duhamel, Pierre Avril, Rymond Aron, Georges Vedel...

¹⁵⁹ Perottino: *Francouzský politický systém*, s. 61.302, 303, 304.

¹⁶⁰ Tamtiež, s. 301.

¹⁶¹ Tamtiež, s. 303.

¹⁶² Národným zhromaždením.

¹⁶³ Tamtiež, s. 305.

s možnosťou zásahu zo strany prezidenta republiky, takzvaným prezidentským korektívom, pretože jeho inštitúcie sa mu nezdali príliš odlišné od parlamentného typu, iba forma politického života vybočuje z „klasického“ modelu.¹⁶⁴

Zmenou ústavy v roku 2000 a skrátením prezidentského mandátu na päť rokov sa kratší prezidentský mandát vnímal ako jeden z variantov zaistenia silného postavenia prezidenta vyhnutím sa kohabitácií. Tento variant umožňuje, aj pri výraznejšej kumulácii moci v jednom centre, efektívnejšiu kontrolu prostredníctvom častejšieho politického hodnotenia prezidenta občanmi. Otázka teda znie, či reforma ústavy nemala na politický systém hlbší dopad, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať.¹⁶⁵

Čím je teda dnes piata Francúzska republika? Je to ešte stále ten pôvodný systém, ktorý bol iba pozmenený, ale vo svojej podstate pokračuje naďalej, alebo sa pretvoril na niečo úplne iné, ako malo vzniknúť a je čas prípadne aj na šiestu republiku? Tieto otázky sú ešte stále predmetom neskončených rozborov, a to bez ohľadu na to, že dlhodobé dopady zmien ústavy¹⁶⁶ možno len ťažko predpokladať.¹⁶⁷ Problémom zavedenia pojmu šiestej republiky sa zaoberá i Michel Perottino, ktorý k tejto téme píše, že politický koncept na vybudovanie šiestej republiky bol formulovaný hneď po vzniku piatej republiky.¹⁶⁸ Ďalej dodáva, že ako prví tento pojem používali kritici de Gaullovoho nakladania s ústavou, a už v roku 1961 napísal Maurice Duverger stručnú publikáciu s názvom VI. republika a prezidentský režim, v ktorej označuje dovtedajší politický vývoj ako zásadné odchýlenie od „správnej“ piatej republiky. Na podporu zmeny režimu vznikol aj Konvent pre šiestu republiku. Koncept šiestej republiky smeruje k návratu k parlamentarizmu tým, že prezident by bol volený parlamentom a stratil by významné právomoci, čo by na druhej strane spôsobilo razantné posilnenie postavenia predsedu vlády a parlamentu.¹⁶⁹ Rastislav Tóth tiež uvádza, že už dlhší čas sa uvažuje o obmedzení práv prezidenta a zrejme o návrate k stranícky determinovanej politike.¹⁷⁰

Systém piatej Francúzskej republiky síce nedosiahol dĺžku trvania doposiaľ najdlhšieho trvajúceho politického systému tretej republiky, ale dokazuje, že na jednej strane to nie je vonkoncom ukončený proces vývinu a hľadania (najlepšieho systému), pretože súčasný politický systém je stále „živým“ neustále sa meniacim systémom. I keď základy zostávajú, mení sa najmä ústavná prax inštitúcií. Takýto názor vyslovujú mnohí autori, ktorých dopĺňa

---

¹⁶⁴ Tamtiež, s. 305.

¹⁶⁵ Tamtiež, s. 305-306.

¹⁶⁶ Ide o najmä zmenu ústavy v roku 2000 a zmenu volebného kalendára v roku 2002.

¹⁶⁷ Tamtiež, s. 301.

¹⁶⁸ Tamtiež, s. 307.

¹⁶⁹ Tamtiež, s. 308.

¹⁷⁰ Tóth: *Chuť moci vo svete*, s. 168.

Michel Perottino a píše, že „chápanie dnešného politického systému nemožno zjednodušiť tým, že by sme napríklad povedali, že ide o dielo de Gaulla. V skutočnosti je to stále sa meniaci systém, ktorý dlhodobo nie je tým, čím mal byť. Tým nemáme na mysli iba ústavné zmeny, ale i zmeny v uplatňovaní politických inštitúcií v praxi. Systém piatej republiky možno považovať za pomerne vydarené riešenie rovnováhy medzi zásadou demokracie a nutnosťou vládnuť.“¹⁷¹ Na druhej strane však uvádza, že tieto závery sa v posledných rokoch nezdajú byť úplne správne a došlo k istej zhode o konečnom charaktere piatej republiky. „Dalo by sa to vysvetliť prijatím politického systému vládnucou elitou na jednej strane a obecným nezáujmom občanov o lepší politický systém na strane druhej. Napriek tomu, že došlo k niekoľkým zmenám ústavy a už niekoľko rokov silnie tlak na prechod k šiestej republike, súčasný systém dokázal nielen dlhodobo fungovať, ale dokonca i prinútil svojich odporcov k využívaniu možnosti, ktorá sa poskytuje víťazovi, to je vládnuť.“¹⁷²

Michel Perottino ku koncu svojej publikácie ešte dodáva, že návrhy na prechod k šiestej republike nemajú žiadnu nádej na to, aby boli schválené alebo vzaté do úvahy, pretože súčasný francúzsky politický systém preukázal životaschopnosť, ktorá chýbala väčšine predošlých politických systémov a výkyvy parlamentného režimu nijako nenarušili celkovú politickú sústavu. Preto sa podľa neho dá naďalej hovoriť o piatej republike a aj keď je skoro na to, aby sa mohli urobiť akákoľvek závery o tom, ako bude tento politický systém vyzeráť o niekoľko rokov, zdá sa, že piata republika má pred sebou ešte dlhú budúcnosť.¹⁷³

Záver

Počiatky francúzskej snahy o vytvorenie fungujúcej štátnej formy siahajú až do 10. storočia. Už v tomto období sa objavujú ranné formy francúzskeho štátu v podobe Franskej ríše. Francúzske štátne zriadenia si počas historického vývoja vydobyli vo svetovom politickom systéme pevné miesto rozvinutej a bohatej krajiny. V 19. storočí sa krajina vďaka námorským výpravám stala druhou najväčšou koloniálnou ríšou.

Významné postavenie si Francúzska republika udržala až dodnes. Historický vývoj vo Francúzsku bol obzvlášť dramatický. Bol plný prechodov z jedného druhu vlády na inú formu, ktoré sa často diali cestou revolúcií, viackrát krvavých. Zmeny zriadení mali svojich pôvodcov v nových mysliteľoch, ktorí vystúpili svojimi teóriami a získali dostatočnú autoritu

---

¹⁷¹ Perottino: *Francúzsky politický systém*, s. 10-11.

¹⁷² Tamtiež, s. 13.

¹⁷³ Tamtiež, s. 309.

a legitimitu na to, aby so sebou stiahli aj masy obyvateľstva. Francúzsky národ dosiahol vrcholy svojej slávy v obdobiach, ktoré sú charakteristické účasťou silnej osoby v čele, či už to bol kráľ, cisár alebo prezident. Príkladov je vo francúzskych dejinách dosť. Spomeniem napríklad Ľudovíta XIV., Napoleona a z obdobia novších dejín najmä osobu generála Charlesa de Gaulla. Z uvedených skutočností teda vyvstáva otázka, ako si Francúzsko i napriek takému zložitému a často sa meniacemu vývoju, dokázalo udržať miesto poprednej svetovej veľmoci? Do tejto pozície pasuje Francúzsko napríklad členstvo v skupine krajín G8 a stolička stáleho člena Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Myslím si, že vždy išlo o vytvorenie takej vládnej formy, ktorá v danom období čo najviac vyhovovala jej vrcholným predstaviteľom a obyvateľstvu samotnému.

V priebehu 40. a 50. rokov minulého storočia sa Francúzsko ocitlo v zložitej vnútro politickej situácii, doplnenej o problémy súvisiace s rozpadom koloniálnych sústav. Kríza, ktorá vo Francúzsku vznikla, pochovala vtedajší politický systém štvrtej Francúzskej republiky. V zdanlivo bezvýhodnej situácii sa vládny predstaviteľia rozhodli pre radikálne riešenie. Povolali späť Charlesa de Gaulla, „najsľávnejšieho Francúza“, ako ho vtedy nazval prezident René Coty. Charles de Gaulle dokázal prostredníctvom získaných plných mocí v spolupráci s odborníkmi vytvoriť vládnú formu, ktorú dnes poznáme pod pojmom poloprezidentský systém. Išlo o rázny zásah do zaužívaných systémov, pretože i keď systém jednoznačne vychádza zo základov parlamentného režimu, objavuje sa v ňom popri parlamente a vláde ďalšia zložka moci, ktorá je vybavená významnými právomocami, čím sa stala, na úkor predošlých dvoch zložiek najvýznamnejším prvkom politického systému piatej Francúzskej republiky.

V mojej práci som sa zamerail hlavne na postavenie prezidenta ako hlavy štátu v tomto druhu politického systému. Z dôvodu pre lepšie a jasnejšie pochopenie udalostí, ktoré viedli k možnosti vzniku takéhoto systému, som v mojej práci rozviedol vtedajší zložitý obraz systému štvrtej Francúzskej republiky, v ktorom sa na konci 50. rokov nachádzala. V ďalšej časti mojej práce som sa zamerail na ústavné vymedzenie funkcie prezidenta v systéme piatej Francúzskej republiky ako jeho najvýznamnejšieho prvku. Do pozície vzoru pre pôsobnosť postavenia prezidenta a zvýšenie dynamiky výkonu jeho funkcie ho posúva existencia silných právomocí, najmä práva rozpustenia Národného zhromaždenia a predkladania návrhov zákonov na schválenie referendum. Takýmto výkonom svojej funkcie môže prezident s dostatočnou autoritou u občanov vykonávať svoj úrad takmer bez účasti parlamentu, pretože ho môže uplatnením svojich právomocí obísť. Najvýznamnejšou podporou prezidentovho silného postavenia sú však jeho mimoriadne právomoci, ktoré si môže uplatniť v dobe krízy

a ohrozenia orgánov alebo územia republiky a vymedzenie jeho trestnej a politickej zodpovednosti. Tieto mimoriadne právomoci stavajú prezidenta piatej Francúzskej republiky, čo sa týka jeho postavenia prezidenta v iných krajinách s podobným typom poloprezidentského alebo prezidentského systému, na prvé miesto. V poslednej časti práce som sa venoval otázke zmyslu postu prezidenta v systéme piatej republiky a dospel som k záveru, že na základe tvrdení rôznych autorov zostáva prezident v systéme piatej republiky najvýznamnejšou zložkou, aj keď sa takýto post predpokladal ako dočasné riešenie pre ukončenie vnútorných a vonkajších problémov sužujúcich Francúzsko, ukázal sa pravý opak a systém pokračuje vo svojej modifikovanej podobe dodnes. Jeho trvanie ho zaradilo medzi stabilné pokrokové politické systémy, schopné pretrvať i naďalej.

Preto sa nie len štruktúra rozloženia síl politického systému piatej Francúzskej republiky, ale Francúzsko ako krajina samotná, so zreteľom na fakt, že jeho vývoj zanechal v dejinnej línii svetovej scény hlbokú brázdú, často stávalo ukazovateľom a príkladom pre formovanie nových mocenských systémov mladých krajín. Francúzsko je krajina, pri ktorej sa dá hovoriť o stálom silnom vplyve v dejinách ľudstva, ktorá aj dnes stojí pri kreácií tých najdôležitejších európskych a svetových štruktúr.

Literatúra

- Blahož, J. a kol. (2003): Srovnávací ústavní právo. Praha, Aspi.
- Ferro, M. (2006): Dějiny Francie. Praha, Nakladatelství Lidové noviny.
- Horváth, P. (2000): Funkcia prezidenta v ústavných systémoch. Bratislava, IVO.
- Horváth, P. (2005): Úvod do porovnávacej politológie. In: Tóth, R., Horváth, P., Brhlíková, R., Krno, S., Dřízová, E. (2005): Úvod do politických vied. Bratislava, Smaragd pedagogické nakladateľstvo.
- Klokočka, V. (2006): Ústavní systémy evropských států. Praha, Linde.
- Klokočka, V., Wagnerová, E. (2004): Ústavy států Evropské unie. Praha, Linde, 2004.
- Kresák, P. (1993): Porovnávacie štátne právo. Bratislava, Univerzita Komenského.
- Matoušek, S. (2000): Základy štátneho a policajného mechanizmu: (USA, Veľkej Británie, Spolkovej republiky Nemecko, Francúzskej republiky a Talianskej republiky). Bratislava, Akadémia Policajného zboru v Bratislave.
- Palúš, I. (2002): Štátne právo porovnávacie. Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.

- Palúš, I. (1999): Štátne právo vybraných európskych štátov a USA. Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Perottino, M. (2005): Francouzský politický systém. Praha, SLON.
- Říchová, B. a kol. (2002): Komparace politických systémů I. Praha, Vysoká škola ekonomická.
- Tóth, R. (2006): Chut' moci vo svete. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.
- Tóth, R. (1998): Koncepcia politického systému. Bratislava, Úrad pre stratégiu rozvoja spoločnosti, vedy a techniku Slovenskej republiky.
- Závacká, K. (1999): Prezident je hlava štátu. In: Slovensko a prezident. Bratislava, SAIA-SCTS.
- Kol. autorov (1988): Dějiny Francie. Praha, Nakladatelství Svoboda.
- Blahož, J. (1990): Ústava páté republiky a její tvůrce. In: Právník 12/1990.

Internetové zdroje:

- Walk towards independence. On: <http://www.tunisia.com/Tunisia/Culture/Tunisian-History/The-Contemporary-Period> (10. 4. 2008).
- Sarkozy chce modernizovať francúzsku ústavu (13. 7. 2007). Zahraničný servis, www.sita.sk, 20070713101301 (13.1. 2008).